

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Фінансово-бюджетна політика у системі державного регулювання економіки

**Студентки 2 курсу, 3-м групи,
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»**

**Черноус
Марини Миколаївни**

**Науковий керівник
к.е.н., доцент**

**Макогон
Валентина
Дмитрівна**

**Гарант освітньої програми
завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор**

**Чугунов
Ігор Якович**

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ	
1.1. Економічна сутність фінансово-бюджетної політики у системі державного регулювання економіки	6
1.2. Зарубіжний досвід формування фінансово-бюджетної політики в країнах із розвинутою та трансформаційною економікою	9
РОЗДІЛ 2. СТАТОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	
2.1. Бюджетно-податкова політика у системі державного регулювання	19
2.2. Грошово-кредитна політика у системі державного регулювання	26
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИЕТНІ ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	
3.1. Основні напрями фінансово-бюджетної політики на сучасному етапі соціально-економічного розвитку	34
3.2. Пріоритетні напрями удосконалення бюджетно-податкового механізму соціально-економічного розвитку	42
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	65

ВСТУП

Актуальність теми. Формування та реалізація дієвої фінансово-бюджетної політики є важливою складовою механізму регулювання соціально-економічного розвитку країни. В умовах економічних перетворень, доцільним та актуальним є удосконалення теоретико-методологічних засад фінансово-бюджетної політики, підвищення рівня її адаптивної ефективності в процесі регулювання економічних циклів, посилення дієвості механізмів підтримки конкурентоспроможності, обмеження монополій у різних секторах економіки.

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері інституційного забезпечення фінансово-бюджетної політики, фінансово-економічного регулювання можна назвати праці: Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, Р. Дорнбуша, Дж. М. Кейнса, А. Лаффера, П. Самуельсона, А. Сміта, Дж. Стігліца, В. Танзі, Я. Тінбергена, С. Фішера, М. Фрідмана. Питанням формування та реалізації фінансово-бюджетної політики, її впливу на соціальний та економічний розвиток країни присвячені праці вітчизняних вчених: О. Василика, В. Гейця, І. Запатріної, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, В. Федосова, І. Чугунова, А. Чухна, М. Швайко, І. Школьник, С. Юрія та інших.

Разом з тим, на даному етапі вдосконалення фінансово-економічних відносин, важливим є поглиблення сутності фінансово-бюджетної політики як складової інституційного розвитку економіки, удосконалення положень щодо впливу інструментів державного фінансового регулювання на соціальні та економічні процеси країни враховуючи інституційні особливості фінансової системи. Зазначене свідчить про актуальність роботи та обумовило визначення її мети, завдань, об'єкту та предмету дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття та удосконалення теоретико-методологічних засад формування та реалізації фінансово-бюджетної політики як складової економічного розвитку країни.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- розкрити економічну сутність фінансово-бюджетної політики у системі державного регулювання економіки;
- узагальнити та систематизувати досвід формування та реалізації фінансово-бюджетної політики в країнах із розвинутою та трансформаційною економікою;
- розробити структурно-функціональну модель системи фінансово-бюджетного регулювання;
- виявити особливості формування доходної частини зведеного бюджету в умовах трансформаційних перетворень економіки;
- розвинути методологічні підходи щодо перспективного бюджетного прогнозування з урахуванням прогнозу соціально-економічного розвитку країни;
- удосконалити механізм розробки та реалізації фінансово-бюджетної політики на середньострокову перспективу;
- обґрунтувати доцільність інституційних змін фінансово-бюджетної політики враховуючи ступінь розвитку фінансово-економічних відносин, структурні особливості бюджетно-податкової, грошово-кредитної системи, циклічність економіки;
- визначити пріоритетні напрями фінансово-бюджетної політики з урахуванням цілей та завдань соціально-економічного розвитку країни.

Об'єктом дослідження є фінансово-бюджетна політика.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування фінансово-бюджетної політики як вагомого інструменту впливу на економічне зростання.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність методів і підходів, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження. Діалектичний, системний та структурний методи використано при розкритті сутності фінансово-бюджетної політики як складової інституційного

розвитку економіки. За допомогою порівняльного, факторного та статистичного методів узагальнено досвід формування та реалізації фінансово-бюджетної політики в країнах із розвинутою та трансформаційною економікою.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань фінансово-бюджетної політики, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства доходів і зборів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, Національного банку України, Рахункової палати України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення роботи.

У першому розділі розкрито теоретико-методологічні засади формування та реалізації фінансово-бюджетної політики, економічна сутність фінансово-бюджетної політики у системі державного регулювання економіки; узагальнено зарубіжний досвід формування фінансово-бюджетної політики в країнах із розвинутою та трансформаційною економікою.

У другому розділі розкрито процес становлення та розвитку фінансово-бюджетної політики в Україні собливості бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики у системі державного регулювання.

У третьому розділі визначені пріоритетні завдання фінансово-бюджетної політики в умовах трансформації економіки, основні напрями фінансово-бюджетної політики на сучасному етапі соціально-економічного розвитку.

У висновках наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в дослідженні.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Економічна сутність фінансово-бюджетної політики у системі державного регулювання економіки

Однією з вагомих ознак кожної країни є фінансова система та здатність проведення відповідними державними інститутами соціально-економічної політики, спрямованої на задоволення потреб та інтересів суспільства. Фінансово-бюджетна політика як складова державної економічної політики є дієвим інструментом регулювання соціально-економічних процесів. Враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід ретроспективного аналізу становлення системи державного фінансово-економічного регулювання, слід зауважити, що найбільш вагомими завданнями у ході розробки та реалізації фінансово-бюджетної політики є зниження соціальної напруженості у суспільстві, підняття якісного рівня життя населення, оздоровлення та удосконалення системи державних фінансів, розширення фінансово-економічної самостійності територій, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, у тому числі шляхом покращання рівня інвестиційної привабливості країни та регіонів, структурні перебудови в економіці, націлені на підвищення темпів економічного зростання держави.

Трансформаційні процеси зумовлюють переорієнтацію пріоритетів державної соціально-економічної політики в частині стимулювання розвитку сфери послуг, удосконалення політики соціального захисту населення та політики перерозподілу доходів. Важливим є створення та забезпечення організаційних, методологічних та інституційних передумов для формування ефективної соціально орієнтованої економіки з урахуванням потреб та

інтересів суспільства. З метою реалізації зазначеного, необхідним є модернізація моделі соціально-економічного розвитку країни.

Важливим є забезпечення належного рівня фінансування соціальної сфери з бюджету, що направлено на підвищення показника розвитку людського капіталу, який у країнах із розвинутою економікою вважається одним із основних факторів стимулювання соціально-економічного розвитку. Разом з тим, потребує одночасного підвищення якісний рівень системи освіти та науки, охорони здоров'я, культури та спорту. Доцільним є посилення інтеграційних процесів системи освіти у світовий науково-освітній процес, підвищення рівня координації фінансового та реального секторів економіки із вищими начальними закладами, покращення механізму замовлення квот на відповідних спеціалістів державою та приватним сектором. Одночасно, держава має сприяти зростанню рівня доходів на душу населення, посилювати ступінь довіри у суспільстві, покращувати стан навколишнього середовища.

Пріоритетним напрямом вдосконалення інституційного середовища фінансового механізму економічного зростання є підвищення частки наукоємного та високотехнологічного виробництва у структурі валового внутрішнього продукту, посилення результативності державного інвестування, створення належних умов для впровадження інновацій у виробничий процес, збільшення обсягів іноземних та вітчизняних інвестицій у фінансовий та реальний сектори економіки. Реалізація зазначеного потребує посилення дієвості механізмів захисту прав інвесторів, удосконалення нормативно-правового забезпечення, розвиток фінансово-кредитних інструментів, покращання рівня адміністрування податків та забезпечення довгострокової макроекономічної стабільності.

Доцільним є підвищення стійкості фінансової системи країни, удосконалення фінансово-бюджетної політики у сфері управління ризиками, використанні сукупності інституційних фінансових механізмів з урахуванням тенденцій розвитку світової економіки та особливостей вітчизняної системи

фінансового регулювання. Водночас, структурні перебудови фінансової системи країни повинні враховувати відповідні зміни макроекономічної політики розвинутих країн світу в період економічних перетворень, доцільність посилення контролю за рухом фінансового капіталу.

Залежно від поставленої мети, фінансово-бюджетна політика направлена на досягнення макроекономічної стабілізації чи стимулювання збалансованого економічного розвитку. Механізм реалізації фінансово-бюджетної політики країни передбачає використання сукупності відповідних фінансових інструментів, які значним чином впливають на темпи економічного зростання. До найбільш вагомих інструментів бюджетного регулювання слід віднести рівень оподаткування, обсяги бюджетних видатків, дефіциту (профіциту) бюджету, державного боргу. Держава регулюючи дані макроекономічні показники впливає на обсяги сукупного попиту та пропозиції, темпи перерозподілу валового національного продукту. Важливим завданням фінансово-бюджетної політики держави є забезпечення динамічної рівноваги сукупного попиту та пропозиції. До інструментів монетарного регулювання слід віднести рівень обов'язкових резервів, ставку рефінансування, облікову ставку, регулювання імпорту та експорту фінансового капіталу, обсяг грошової бази та її складових, частота та обсяг валютних інтервенцій. Доцільно зазначити, що дієвість впливу інструментів монетарного регулювання певною мірою визначається ступенем узгодженості та координації з одночасним застосуванням інструментів бюджетного регулювання. Вагомими завданнями грошово-кредитної політики є забезпечення стабільної грошової одиниці, збалансованого платіжного балансу та незначних темпів індексу споживчих цін. З метою посилення дієвості фінансового регулювання необхідно при розробці фінансово-бюджетної політики комплексно враховувати спектр впливу вищезгаданих інструментів регулювання на макроекономічну збалансованість. Доцільним є використання певних обмежувальних правил із встановленням індикативних значень макроекономічних показників, у тому

числі дефіциту бюджету, державного боргу, рівня оподаткування, монетизації, обсягу золотовалютних резервів країни.

1.2. Зарубіжний досвід формування фінансово-бюджетної політики в країнах із розвинутою та трансформаційною економікою

Вдосконалення економічної політики має здійснюватись з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку держави та позитивного досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. На даному етапі розвитку фінансових відносин доцільним є визначення напрямів економічного регулювання, пріоритетів фінансово-бюджетної політики виходячи з основоположних засад соціально-економічного розвитку країни на середньо- та довгострокову перспективу. Імплементация зарубіжного досвіду удосконалення фінансово-бюджетної політики повинна здійснюватися з урахуванням відповідних можливостей та потенційної результативності його запровадження. Підхід розвинутих країн до формування фінансово-бюджетної політики є важливим з позиції необхідності оцінки впливу рівня та структури оподаткування, державних витратів на економічне зростання країни, визначення оптимального рівня монетизації економіки з метою стимулювання соціально-економічного розвитку завдяки їх багаторічному прогнозуванню макроекономічних показників виходячи із циклічності економічного розвитку. Крім того, доцільним є врахування відповідного досвіду в частині напрямів використання бюджетних ресурсів з урахуванням особливостей функціонування національної економіки.

Важливим є аналіз економічної ситуації у зарубіжних країнах. Темпи зростання валового внутрішнього продукту країн з розвинутою та трансформаційною економікою за період 2007-2012 років представлена у таблиці 1.2.1. Дані таблиці свідчать, що в наведених країнах з розвинутою та трансформаційною економікою у 2007 році середньозважений показник

зростання валового внутрішнього продукту становив 4,6 відсотка, у кризових 2008-2009 роках відповідно склав -0,8 відсотка, у період посткризового відновлення 2010-2012 років – 1,9 відсотка відповідно. В той же час, окремо в країнах-членах БРІК середньозважені темпи зростання економіки за період 2007-2012 років становили 6,0 відсотків, в тому числі для Китаю – 10,1 відсотка, Індії – 7,4 відсотка, Бразилії – 3,7 відсотка, Росії – 3,0 відсотка. А для найбільш розвинутих країн Європи (Німеччина, Франція, Великобританія, Італія) середнє значення темпів зростання реального валового внутрішнього продукту за наведений період складало 0,2 відсотка щорічно, в тому числі для Німеччини – 1,2 відсотка, Франції – 0,47 відсотка, Великобританії – 0,07 відсотка, Італії – (-0,82 відсотка) відповідно. Середні темпи зростання економіки США за період 2007-2012 років становили 0,82 відсотка щорічно, Японії – 0,28 відсотка.

Таблиця 1.2.1

Темпи зростання ВВП у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою, %

Країни	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Бельгія	2,9	1,0	-2,8	2,4	1,8	-0,3
Португалія	2,4	0,0	-2,9	1,4	-1,6	-3,2
Італія	1,7	-1,2	-5,1	1,7	0,4	-2,4
Греція	3,5	-0,2	-3,1	-4,9	-7,1	-6,4
Ірландія	5,4	-2,1	-5,5	-0,8	1,4	0,9
Великобританія	3,4	-0,8	-5,2	1,7	1,1	0,2
Німеччина	3,3	1,1	-5,1	4,2	3,0	0,7
Франція	2,3	-0,1	-3,1	1,7	2,0	0,0
Угорщина	0,1	0,9	-6,8	1,3	1,6	-1,7
Австрія	3,7	1,4	-3,8	1,8	2,8	0,9
Іспанія	3,5	0,9	-3,7	-0,3	0,4	-1,4
Данія	1,6	-0,8	-5,7	1,6	1,1	-0,4
Польща	6,8	5,1	1,6	3,9	4,5	1,9
Словаччина	10,5	5,9	-4,9	4,4	3,2	2,0
Швеція	3,3	-0,6	-5,2	6,6	3,7	0,7
Фінляндія	5,3	0,3	-8,4	3,4	2,7	-0,8
Норвегія	2,7	0,0	-1,6	0,5	1,2	3,1
США	1,9	-0,3	-3,1	2,4	1,8	2,2
Японія	2,2	-1,0	-5,5	4,7	-0,6	1,9
Китай	14,2	9,6	9,2	10,4	9,3	7,8

Росія	8,5	5,2	-7,8	4,5	4,3	3,4
Індія	10,1	6,2	5,0	11,2	7,7	4,0
Бразилія	6,1	5,2	-0,3	7,5	2,7	0,9

Джерело: складено автором на підставі даних Міжнародного валютного фонду та Eurostat за відповідні роки

Доцільно також зауважити, що темпи економічного зростання у 2012 році знизились у порівнянні з минулим роком, а в 2011 році знизилися у порівнянні з 2010 роком внаслідок зміни бази порівняння та проведення більш жорсткої макроекономічної політики. Тому важливим для досягнення більш стабільного економічного відновлення є посилення бюджетного стимулювання соціально-економічного розвитку з одночасною оптимізацією видаткової частини бюджету; підтримка достатнього рівня ліквідності та проведення ліберальної грошово-кредитної політики; відновлення довіри до державних фінансових інституцій.

Перерозподіл валового внутрішнього продукту через дохідну частину бюджетної системи відіграє вагомую роль у соціально-економічному розвитку суспільства. На ефективність державного фінансового регулювання певним чином впливає рівень показника частки бюджетних доходів у ВВП. Переважну частину доходної частини бюджету становлять податкові надходження. Важливим завданням державних фінансових інституцій є розробка та реалізація виваженої бюджетно-податкової політики, яка б забезпечувала достатній обсяг фінансових ресурсів та сприяла економічному зростанню. Слід відмітити, що показники частки податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті навіть у розвинутих країнах Європейського Союзу доволі відрізняються один від одного (табл. 1.2). Тому, визначити «оптимальність» податкового навантаження на економіку є доволі складно, адже вищезазначений показник залежить від умов розвитку національної економіки, обраної моделі соціально-економічного розвитку та рівня розвитку інституційного середовища суспільства.

Так до країн, з найбільш помірним рівнем оподаткування (до 20 відсотків ВВП) належать Латвія, Литва, Словаччина, Чехія. Найменший середньозважений показник питомої ваги податкових надходжень у валовому

внутрішньому продукті за період 2007-2011 років спостерігається у Словаччині та відповідно становить 16,36 відсотка. До групи країн з найбільшим рівнем оподаткування (понад 30,0 відсотків ВВП) належать Данія, Фінляндія, Швеція. Найбільший середньозважений показник частки податкових надходжень у ВВП в країнах ЄС за період 2007-2011 років спостерігався в Данії та відповідно становив 46,98 відсотка. Якщо розглядати структуру податкових надходжень у розрізі прямих та непрямих, варто зауважити, що за період 2007-2011 років, найбільшу питому вагу непрямих податків у загальній структурі (понад 60%) мають Болгарія – 72,5 відсотка та 15,9 відсотка ВВП відповідно, Естонія – 65,0 та 13,6 відсотка, Литва – 63,2 та 11,6 відсотка, Угорщина – 63,7 та 16,3 відсотка, Польща – 63,9 та 13,7 відсотка, Словенія – 62,5 та 14,3 відсотка, Словаччина – 64,3 та 10,5 відсотка. Водночас найбільша частка прямих податків у загальній структурі (понад 55 відсотків) за період 2007-2011 років спостерігається у Данії – 63,6 відсотка та 29,9 відсотка ВВП, Бельгії – 56,8 та 16,6 відсотка, Великобританії – 57,2 та 16,6 відсотка, Фінляндії 55,8 та 16,9 відсотка відповідно.

Таблиця 1.2.2

Питома вага податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті у країнах Європейського Союзу, %

Країни	1996	2000	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Данія	48,1	47,5	47,5	47,6	47,0	46,7	46,5	47,1
Фінляндія	32,8	34,8	31,0	31,0	30,6	29,7	29,4	30,3
Швеція	36,9	38,6	37,0	35,7	37,8	38,4	37,3	37,2
Австрія	26,8	27,5	27,2	27,4	28,1	27,5	27,2	27,2
Бельгія	29,2	30,5	30,7	30,1	29,6	28,3	29,1	29,3
Великобританія	27,7	30,0	30,0	29,2	30,7	27,7	28,6	29,2
Італія	26,9	29,2	29,3	29,9	28,9	28,9	28,7	28,8
Угорщина	26,5	25,7	24,6	25,9	26,3	26,6	25,4	23,4
Франція	24,9	27,7	27,8	27,1	26,9	25,4	25,8	27,0
Німеччина	22,5	24,3	23,1	23,9	23,3	23,2	22,3	23,0
Болгарія	26,4	23,3	25,4	24,6	24,1	21,0	20,1	19,7
Греція	21,4	25,8	21,9	20,2	20,7	19,8	19,8	20,8
Естонія	23,5	20,2	20,7	21,2	19,8	22,2	20,7	20,4
Ірландія	27,6	26,6	27,3	26,7	24,0	22,1	22,1	23,7
Іспанія	20,4	21,9	24,5	25,1	21,0	18,9	20,2	19,6

Польща	25,8	19,8	21,4	22,9	22,8	20,3	20,6	20,8
Португалія	22,4	23,4	24,2	24,8	23,8	21,7	22,2	23,5
Словенія	-	23,9	25,0	24,0	23,0	22,5	22,6	22,3
Латвія	20,0	19,6	21,2	22,2	20,7	17,9	18,7	18,9
Литва	20,0	21,1	20,9	21,2	20,7	17,4	16,5	16,0
Словаччина	25,4	20,4	17,4	17,4	16,9	15,9	15,5	16,1
Чехія	20,5	19,6	19,8	19,9	18,6	18,4	18,2	19,1

Джерело: складено автором на підставі даних Eurostat за відповідні роки

Досвід зарубіжних країн свідчить, що спрямованість фінансово-бюджетної політики значною мірою формує вектор розвитку соціально-економічних відносин у державі. Пріоритетними цілями фінансово-бюджетної політики Франції в умовах світової фінансово-економічної рецесії стали: стимулювання економічного зростання шляхом використання відповідних фінансових інструментів, посилення впливу бюджетного регулювання у системі соціально-економічного розвитку суспільства, надання трансфертів найменш незахищеним верствам населення, відновлення кредитування малого та середнього підприємництва, стимулювання зайнятості та збільшення обсягів державного інвестування, підтримка банківської системи країни. Водночас, варто зауважити, що в умовах циклічного зниження обсягу бюджетних доходів реалізація зазначених заходів спричинила збільшення питомої ваги дефіциту бюджету у ВВП з 3,3 відсотків у 2008 році до 7,5 відсотка у 2009 та 7,1 відсотка у 2010 роках. Тому, важливим пріоритетом фінансово-бюджетної політики Франції на середньострокову перспективу є оптимізація рівня бюджетного дефіциту, зниження ризиків боргової кризи та подальше стимулювання економічного зростання дієвими інструментами фінансово-економічного регулювання.

Доцільним і необхідним для підвищення ефективності бюджетно-податкової політики як важливої складової фінансово-бюджетної політики є аналіз еволюції фіскальних правил Франції, направлених на оптимізацію розміру бюджетного дефіциту. Так ще до початку 1990-х років використовувались бюджетні правила, які насамперед визначили обсяг та рівень дефіциту бюджету на наступний рік незалежно від стану економіки, а отже і обсягу доходної частини бюджету. Дане правило вимагало, по суті,

зниження видатків відповідно до падіння рівня доходної частини бюджету у низхідному тренді економіки та збільшення видатків чи зниження податків в умовах економічного зростання. З 1998 році було вставлено граничні межі видатків бюджету на середньострокову перспективу. У 2003 році було затверджено правило «нульового зростання» видатків, даним правилом передбачено, що питома вага видатків бюджету у валовому внутрішньому продукті має залишатися на незмінному рівні. Варто відзначити, що в центрі вищезгаданих фінансових правил закладено обмеження видатків, а питанню збільшення доходної частини бюджету приділено дещо менше уваги. Тому, уряд Франції визначив серед основних пріоритетних напрямів вдосконалення бюджетно-податкової політики на 2012-2014 роки скорочення обсягу податкових пільг та запровадження мораторію на введення нових, що дозволить посилити фіскальну ефективність податкової системи країни.

Таблиця 1.2.3

Питома вага державного боргу у ВВП у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою, %

Країни	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Бельгія	84,1	89,3	95,7	95,5	97,8	99,6
Португалія	68,3	71,6	83,0	93,3	108,0	123,0
Італія	103,1	105,8	115,5	118,4	120,8	127,0
Греція	107,4	113,0	129,3	147,9	170,6	158,5
Ірландія	24,9	44,3	65,2	92,9	106,5	117,1
Великобританія	44,4	54,8	69,6	79,4	85,4	90,3
Німеччина	65,2	66,7	74,4	82,5	80,5	82,0
Франція	64,2	68,2	79,0	82,3	86,0	90,3
Угорщина	67,0	72,9	79,7	81,3	82,6	79,0
Данія	27,5	34,5	41,8	43,7	46,4	50,1
Польща	45,0	47,1	50,9	54,9	56,3	55,2
Словаччина	29,6	27,8	35,5	41,0	43,3	52,3
Швеція	40,2	38,8	42,7	39,7	38,3	38,0
Фінляндія	35,2	33,9	43,3	48,3	49,0	53,3
США	66,5	75,5	89,1	98,2	102,5	106,5
Японія	183,0	191,8	210,2	216,0	230,3	237,9

Джерело: складено автором на підставі даних Міжнародного валютного фонду за відповідні роки

Необхідно відзначити, що одним із вагомих пріоритетів фінансово-бюджетної політики більшості розвинених країн світу на середньострокову перспективу на сучасному етапі розвитку соціально-економічних процесів є зниження рівня державного боргу та боргового навантаження на бюджет. У роки економічної рецесії та подальшого відновлення економіки рівень державного боргу суттєво підвищився, що викликано необхідністю додаткових видатків із бюджету з метою стимулювання економічного розвитку з одночасним зниженням обсягу бюджетних доходів.

Ключовими напрямками фінансово-бюджетної політики стануть підготовка до посткризового розвитку, прискорення диверсифікації через індустріалізацію і розвиток інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності людського капіталу для досягнення сталого економічного зростання, процвітання й соціального добробуту населення. В рамках диверсифікації буде здійснено перехід від екстенсивного, сировинного шляху розвитку до індустріально-інноваційного розвитку. Виконання поставлених завдань здійснюватиметься за рахунок збалансованого використання інструментів бюджетної, грошово-кредитної, структурної, інвестиційної та галузевої політик.

У середньостроковому періоді бюджетна політика будуватиметься на визначенні оптимальних заходів та обсягу бюджетних коштів, що здійснюватимуть позитивний вплив на економіку, забезпечення збалансованості бюджету. Політика у сфері видатків бюджету спрямовуватиметься на підвищення ефективності та результативності бюджетних коштів виходячи з необхідності досягнення найкращого результату, передбаченого стратегічними планами державних органів управління відповідно затвердженого обсягу бюджетних призначень. З цією метою у поточному році буде впроваджена система формування та виконання бюджету, заснована на індикаторах ефективності та результативності, а також система щорічної оцінки ефективності діяльності

державних та місцевих органів влади, яка дозволить визначити ступінь досягнення стратегічних цілей і завдань.

Основні напрями податкової політики будуть орієнтовані на вирішення завдань з урахуванням необхідності зміцнення соціальних функцій податків як справедливого й прозорого інструменту, що стимулює розвиток пріоритетних напрямів економіки та забезпечує виконання відповідних державою функцій, які полягають, у тому числі у вдосконаленні податкового адміністрування, у зв'язку зі вступом в Митний союз та врахуванні системи міжнародного оподаткування. Вирішення вищезазначених завдань має вплинути на створення сприятливого інвестиційного клімату, стимулювання розвитку бізнесу в умовах посилення міжнародної конкуренції й наявності вільного перетікання капіталу між країнами, збільшення реального валового внутрішнього продукту, доходної частини бюджетів усіх рівнів.

Основною метою грошово-кредитної політики є забезпечення стабільності цін, заходи Національного банку з досягнення даної мети сприятимуть підтримці економічного зростання, розвитку потенціалу депозитного ринку, а також відновленню кредитної активності банківського сектора. Важливі завдання полягають у забезпеченні низького рівня інфляції, що підтримує стійкі темпи економічного зростання та підтримці обмінного курсу на рівні, який забезпечує конкурентоспроможність галузей економіки. Для досягнення поставлених завдань в рамках грошово-кредитної політики будуть вживатися заходи, спрямовані на забезпечення стабільного функціонування вітчизняної фінансової системи, у тому числі обмінного курсу та стійкості платіжного балансу країни.

Низький рівень інфляції підтримуватиметься в комплексі з заходами антиінфляційної політики. Національний банк регулюватиме короткострокову ліквідність банків з метою підтримки її на адекватному рівні. Курсова політика спрямовуватиметься на забезпечення балансу між внутрішньою й зовнішньою конкурентоспроможністю економіки, тобто не допускати значних коливань реального курсу національної валюти, що

позитивно впливатиме на конкурентоспроможність вітчизняного виробництва в умовах світової кон'юнктури. Політика обмінного курсу реагуватиме на зміни світових цін, умови зовнішньої торгівлі, створюючи, тим самим, основу для розвитку внутрішньої економіки, дотримуючись цих умов у поєднанні з такими факторами, як використання наукоємних технологій, підвищення якості праці, держава зможе вийти на траєкторію прискореного економічного розвитку. Конкурентоспроможність економіки підтримуватиметься за рахунок підвищення продуктивності праці, структурної перебудови економіки в напрямку збільшення випуску продукції з високою часткою доданою вартістю, диверсифікації експорту.

У середньостроковій перспективі розвиток фінансової системи визначатиметься, виходячи з досвіду світової економічної рецесії, і буде спрямовано на забезпечення стійкості, прозорості та ефективності фінансового сектору, продовжуватиметься робота з відновлення довіри до фінансової системи, розширення механізмів захисту прав споживачів фінансових послуг та інвесторів, впровадження дієвої системи внутрішнього контролю у фінансових організаціях, підвищення прозорості їх діяльності. Отримає подальший розвиток фондовий ринок, посилений державно-приватним партнерством. Період відновлення економічного розвитку характеризуватиметься проведенням збалансованої політики, спрямованої на диверсифікацію економіки, зміцнення фінансового сектора, поліпшення інвестиційного клімату, розвиток людських ресурсів, що сприяють інституційно-інноваційному розвитку країни.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що основними орієнтирами фінансово-бюджетної політики країн з розвинутою на трансформаційною економікою на середньострокову перспективу є оптимізація розміру бюджетного дефіциту, підвищення фіскальної ефективності податкової системи, проведення ліберальної монетарної політики, удосконалення системи управління державними фінансами з одночасним стимулюванням економічного зростання шляхом

використання відповідних інституційних фінансових механізмів. Разом з тим, в сучасних умовах трансформаційних перетворень економічна політика має враховувати комплекс заходів, пов'язаних із зниженням темпів росту внутрішнього попиту та уповільненням зовнішнього попиту у країнах із розвинутою ринковою економікою.

РОЗДІЛ 2.

СТАТОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Бюджетно-податкова політика у системі державного регулювання

Найважливішою передумовою розвитку країни з ринковою економікою є формування та реалізація ефективної бюджетно-податкової політики, спрямованої на розвиток інституцій бюджетної системи, забезпечення соціально-економічного зростання та формування інвестиційної привабливості країни. Підґрунтям забезпечення ефективної бюджетно-податкової політики є наукові розробки багатьох вчених, проте, питання впливу фінансово-економічних чинників на соціально-економічний розвиток країни та регіонів потребують більш глибокого аналізу та деталізації, а також дослідження зарубіжного досвіду.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки формується чітке усвідомлення необхідності удосконалення системи формування місцевих бюджетів як складової соціально-економічного розвитку територій. Надання більшої самостійності місцевим органам влади у формуванні та виконанні місцевих бюджетів сприятиме зростанню зацікавленості в наповненні дохідної частини, усуненню розбіжностей законодавства в бюджетній сфері.

Динаміку показників доходів та видатків зведеного бюджету України, дефіциту бюджету, державного боргу за 2004–2017 роки та їх частку у валовому внутрішньому продукті наведено в табл. 2.1.1.

Таблиця 2.1.1

**Показники доходів та видатків зведеного бюджету України,
дефіциту бюджету, державного боргу за 2004–2017 роки**

	<i>Доходи</i>			<i>Видатки</i>			<i>Кредитування</i>		
	за період з початку року, млн. грн.	у % до ВВП (СНР' 1993)	у % до ВВП (СНР' 2008)	за період з початку року, млн. грн.	у % до ВВП (СНР' 1993)	у % до ВВП (СНР' 2008)	за період з початку року, млн. грн.	у % до ВВП (СНР' 1993)	у % до ВВП (СНР' 2008)
2004	91 529,4	26,52	25,60	101 415,5	29,39	28,36	1 122,9	0,33	0,31
2005	134 183,2	30,40	29,34	141 698,8	32,10	30,98	290,7	0,07	0,06
2006	171 811,5	31,57	30,41	175 284,3	32,21	31,02	227,9	0,04	0,04
2007	219 936,5	30,52	29,28	226 054,4	31,36	30,10	1 583,9	0,22	0,21
2008	297 893,0	31,42	30,07	309 203,7	32,61	31,21	2 813,8	0,30	0,28
2009	272 967,0	29,89	28,82	307 399,4	33,66	32,46	2 825,8	0,31	0,30
2010	314 506,3	29,05	28,07	377 842,8	34,90	33,72	1 348,4	0,12	0,12
2011	398 553,6	30,61	29,54	416 853,6	32,01	30,90	4 757,9	0,37	0,35
2012	445 525,3	31,57	30,53	492 454,7	34,90	33,75	3 856,3	0,27	0,26
2013	442 788,7	30,43	29,08	505 843,8	34,77	33,22	535,2	0,04	0,04
2014	456 067,3	-	28,74	523 125,7	-	32,96	4972,1	-	0,31
2015	652 031,0	-	32,79	679 871,4	-	34,19	3057,8	-	0,15
2016	782859,5	-	32,85	835832,1	-	35,07	1841,3	-	0,08
2017	1 016 969,5	-	34,09	1 056 973,1	-	35,43	2 122,2	-	0,08

Джерело: розраховано автором за даними Міністерства фінансів України та Державної казначейської служби України.

Найбільшу питому вагу у структурі доходів зведеного бюджету України мають податкові надходження. Їх частка коливається в межах від 73,1 відсотка у 2005 році до 83,97 відсотка у 2011 році. У 2014 році питома вага податкових надходжень у структурі дохідної частини зведеного бюджету України становила 80,61 відсотка. Частка неподатних надходжень за період 2005–2014 років зменшилась з 23,7 відсотка до 17,66 відсотка. Частка доходів від операцій з капіталом, трансферів, цільових фондів у загальній сумі за період 2005–2014 років зменшилась до одного відсотка загального обсягу доходів. Слід зауважити, що у 2007 році їх питома вага була найбільшою та становила у структурі доходів 4,6 відсотка.

На нинішньому етапі економічного розвитку України доцільним є зниження податкового навантаження на вітчизняну економіку з метою стимулювання розвитку приватного сектору економіки, його інвестиційної активності та підвищення купівельної спроможності населення. Але це має стати наслідком поступового скорочення державних видатків. Як зазначалося вище, до сфери державних фінансів належить важіль, за допомогою якого передбачається впливати на економічні процеси, – це зміна динаміки обсягів державних видатків за певними напрямками. Заходи зі зниження рівня інфляції шляхом скорочення державних видатків актуалізують проблеми стримування економічного зростання, оскільки вони призводять до спаду економічного розвитку. Разом з тим зростання виробництва, пов'язане зі зменшенням податкового навантаження з одночасним скороченням державних видатків, вирішує завдання зниження рівня державного втручання в економіку, збільшення темпів економічного зростання.

За 2005–2014 роки обсяг видатків зведеного бюджету України збільшився з 141 989,53 млн грн до 523 125,7 млн грн. Абсолютний приріст за зазначений період обсягу видатків склав 381 136,17 млн грн, або 3,7 раза. У 2005 році обсяг видатків зведеного бюджету у валовому внутрішнього продукті становив 32,14 відсотка, у 2014 році – 33,38 відсотка. Найбільшу питому вагу у зведеному бюджеті мають видатки на соціальний захист та

соціальне забезпечення, освіту і загальнодержавні функції, найменшу – видатки на охорону навколишнього природного середовища.

На основі аналізу структури видатків зведеного бюджету можна зробити висновок про пріоритетні напрямки економічного розвитку країни. Збільшення видатків розвитку зведеного бюджету стимулюють зростання економіки країни, зокрема її приватного сектору, а також впливають на збільшення ділової та купівельної спроможності населення.

Наведену закономірність, яка отримала назву кейнсіанського мультиплікатора виявив класик економічної теорії Дж. М. Кейнс. Він вважав, що для стимулювання росту валового внутрішнього продукту необхідним є збільшення питомої ваги капітальних видатків у загальному обсязі. Але існують інші теорії, протилежні кейнсіанській, за якими для досягнення економічного росту необхідним є стимулювання купівельної спроможності населення шляхом збільшення виплат громадянам, що в свою чергу зумовлює зростання валового внутрішнього продукту через збільшення попиту на товари та послуги.

Найбільшу питому вагу у структурі видатків зведеного бюджету України становлять видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, за 2005–2014 роки в середньому цей показник 25,55 відсотка загального обсягу. За даними табл. 2.2.2 можна зробити висновок, що в умовах розвитку економіки та росту реального валового внутрішнього продукту спостерігається зменшення питомої ваги видатків на соціальний захист та

Таблиця 2.2.2

**Динаміка показників питомої ваги видатків зведеного бюджету України
у валовому внутрішньому продукті за 2002–2016 роки, %**

Функціональна класифікація	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Загальнодержавні функції	14,26	13,32	12,00	10,92	11,34	10,68	9,90	10,70	11,84	11,79	11,00	12,18	14,55	17,23	16,02
Оборона	5,80	6,99	6,05	4,16	3,65	4,22	3,75	3,13	2,98	3,13	2,92	2,93	5,18	7,62	7,09
Громадський порядок, безпека та судова влада	8,29	7,65	7,71	7,19	7,24	8,08	8,69	7,83	7,59	7,74	7,39	7,78	8,49	8,05	8,60
Економічна діяльність	11,94	16,09	19,12	13,60	15,73	18,37	17,24	13,67	11,89	14,62	13,26	10,04	9,13	8,64	8,08
Охорона навколишнього природного середовища	1,16	1,19	1,17	0,92	0,91	0,97	0,90	0,81	0,76	0,93	1,07	1,10	0,66	0,81	0,75
Житлово-комунальне господарство	2,32	2,37	2,63	2,75	4,56	2,59	2,88	2,42	1,45	2,09	4,11	1,59	3,43	2,32	2,12
Охорона здоров'я	12,44	12,80	11,90	10,92	11,23	11,73	10,77	11,80	11,79	11,60	11,79	12,16	10,82	10,40	9,00
Духовний та фізичний розвиток	2,32	2,77	2,63	2,40	2,45	2,50	2,53	2,68	3,03	2,56	2,74	2,70	2,62	2,38	2,02
Освіта	20,40	19,79	17,85	18,89	19,26	19,51	19,52	21,53	21,04	20,48	20,47	20,84	18,96	16,72	15,46
Соціальний захист та соціальне забезпечення	21,06	17,02	18,93	28,26	23,65	21,35	23,81	25,44	27,61	25,06	25,25	28,67	26,15	25,84	30,87

Джерело: розраховано автором за даними Міністерства фінансів України та Державної казначейської служби України

соціальне забезпечення у структурі зведеного бюджету та, навпаки, в умовах рецесії економіки їх питома вага зростає. У 2011 році відбулося істотне зменшення частки зазначених видатків у загальному обсязі. Видатки на освіту займають друге за величиною місце у структурі зведеного бюджету України, їх питома вага у 2005–2014 роках в середньому становила 20,07 відсотка. Найбільша частка спостерігалася у 2009 році – 21,53 відсотка, найменша – у 2005 році – 18,89 відсотка. Важливим завданням є посилення інвестиційної складової бюджету шляхом збільшення частки капітальних видатків у загальній структурі з метою підвищення рівня фінансового забезпечення наукової, інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема: капітальних вкладень, структурної перебудови економіки.

Для стимулювання економічного зростання необхідне активне використання дефіциту бюджету з метою збільшення його видаткової частини, особливо в умовах відносного зменшення податкового навантаження на економіку та кількості податків, разом з тим розмір державного боргу та економічні можливості держави з його обслуговування є фактором обмеження обсягу дефіциту бюджету. У періоди стійкого економічного зростання у разі необхідності, особливо за наявності значного обсягу державного боргу, доцільно використовувати профіцити бюджету.

Разом з тим підвищення рівня прожиткового мінімуму для осіб, що втратили працездатність, здійснюється більшими темпами ніж розмір мінімальної заробітної плати, внаслідок чого фактична частка коштів зведеного бюджету у структурі доходів солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування збільшується. Так, коли прожитковий мінімум для осіб, що втратили працездатність, зростає меншими темпами, ніж розмір мінімальної заробітної плати, спостерігається зменшення коефіцієнта покриття пенсією заробітної плати, в результаті знижується купівельна спроможність населення країни, оскільки майже його третина є отримувачами пенсійних виплат.

Отже, на даному етапі економічних перетворень важливими завданнями фінансово-бюджетної політики є: оптимізація та раціоналізація формування доходів бюджету, підвищення ефективності державних інвестицій в економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу.

Не менш важливим завданням є зменшення витрат з обслуговування державного боргу, оскільки державний борг є складовою частиною економічної системи, що справляє значний вплив на її елементи, зокрема на державний бюджет, грошово-кредитну і валютну системи, рівень інфляції, внутрішні та зовнішні заощадження, іноземні інвестиції тощо. Ефективне використання боргу може стати потужним фактором економічного росту, що дозволяє згладжувати економічні коливання. До основних методів управління державним боргом на даний час відносять: рефінансування – погашення старої державної заборгованості шляхом випуску нових позик; конверсію – зміну розміру прибутковості позики, наприклад, зниження або підвищення відсоткової ставки доходу, що виплачується державою своїм кредиторам; консолідацію – збільшення терміну дії вже випущених позик; реструктуризацію боргу – погашення боргових зобов'язань з одночасним здійсненням запозичень (прийняття на себе інших боргових зобов'язань) в обсягах, що погашаються, боргових зобов'язань зі встановленням інших умов їх обслуговування боргових зобов'язань і термінів погашення.

Вирішення поставлених завдань сприятиме забезпеченню збалансованості та стійкості фінансової системи, посиленню її ролі в стимулюванні довгострокового зростання економіки і підвищенні рівня життя населення, прискоренні інноваційного розвитку країни та формуванні стійкого бюджетно-податкового механізму.

2.2. Грошово-кредитна політика у системі державного регулювання

Грошово-кредитна політика відображає складну систему макроекономічних взаємозв'язків та соціально-економічних інститутів і безпосередньо спрямована на забезпечення сталого функціонування фінансової та банківської системи країни. Разом з тим грошово-кредитна політика розглядається як найважливіший напрям економічної політики держави та являє собою сукупність розроблених центральним банком спільно з урядом заходів у сфері організації грошових і кредитних відносин. За допомогою цих заходів забезпечується її вплив на відтворювальний процес з метою регулювання економічного зростання, підвищення ефективності виробництва, забезпечення зайнятості населення, стабільності зовнішньоекономічних зв'язків та вирішення стратегічних завдань, що стоять перед економікою країни.

В умовах економічної кризи, що спостерігається в Україні, грошово-кредитна політика відіграє вкрай важливу роль, оскільки від її ефективності значною мірою залежить подальший економічний розвиток країни. У свою чергу, банківська система є основою грошово-кредитної системи, тому погіршення її стану одразу позначається на стабільності фінансового обслуговування економіки. Отже, за нинішніх складних умов в країні дослідження на зазначену тему набуває особливої актуальності.

Ефективність реалізації грошово-кредитної політики значною мірою залежить від координації діяльності органів державної влади. Послідовне проведення грошово-кредитної політики, спрямованої на забезпечення довгострокової стійкості грошової системи, сприятиме підтриманню фінансової та загальної макроекономічної стабільності

Грошово-кредитна політика може здійснюватись за допомогою адміністративних, ринкових та змішаних методів економічного регулювання. Важливими особливостями адміністративних методів є пряме втручання держави в економічні процеси шляхом встановлення співвідношення

національної та іноземної валют, регулювання цін на певні групи товарів. До ринкових методів слід віднести регулювання грошово-кредитного ринку з використанням ринкових механізмів центрального банку. В сучасних умовах у зв'язку із недостатнім рівнем розвитку фінансових ринків та дієвості ринкових механізмів функціонують змішані методи регулювання економіки, які передбачають одночасне поєднання згаданих методів регулювання [7].

Грошово-кредитні (монетарні) важелі є одними з основних інструментів економічної політики держави. Сутність державного регулювання економіки за допомогою грошово-кредитних інструментів полягає у впливі на грошову пропозицію та ціну кредиту.

Закон України «Про Національний банк України» [199] визначає, що грошово-кредитна політика є комплексом заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямована на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу. Для глибшого розуміння сутності грошово-кредитної політики звернемося до визначень науковців, які займаються дослідженням цієї теми.

Так, І. В. Сало вважає, що під монетарною політикою Національного банку слід розуміти його дії з метою впливу на загальну грошово-кредитну ситуацію в економіці держави. Він також зауважує, що інструменти, які застосовує Національний банк України для досягнення стабільних цін і курсів обміну валют, залежать передусім від розвитку банківської системи і політичної стабільності [212].

У свою чергу, І. В. Ветрова розглядає грошово-кредитну політику як систему заходів із регулювання грошової пропозиції за її кількістю, структурою, рівнем процентних ставок, ціною і обсягом кредитів, спрямованих на економічне зростання країни, стримування інфляції, забезпечення стабільності грошової одиниці України, зайнятості населення, регулювання платіжного балансу з метою задоволення суспільного попиту на гроші [65].

За визначенням, яке надає О. М. Колодізев, грошово-кредитна політика являє собою сукупність методів та інструментів у сфері грошового обігу і кредитних відносин, що використовує держава для регулювання грошово-кредитних відносин [123].

Суб'єктом грошово-кредитної політики виступає держава, яка регулює цю сферу через свої представницькі органи – центральний банк і відповідні урядові структури – Міністерство фінансів чи Казначейство, органи нагляду за діяльністю банків і контролю за грошовим обігом, інституції зі страхування депозитів та інші установи. Визначальна роль у здійсненні грошово-кредитного регулювання належить центральному банку [34].

Вибір об'єктів грошово-кредитного регулювання залежить від економічного становище країни та означає, що центральний банк може залежно від ситуації здійснювати орієнтацію на один із перерахованих вище об'єктів чи навіть декілька одночасно. Об'єктами, на які найчастіше спрямовуються регулятивні заходи, є такі змінні грошового ринку: пропозиція (маса) грошей; ставка процента; валютний курс; швидкість обігу грошей тощо [34].

За теоретичними концепціями, що є основою проведення грошово-кредитної політики, основним об'єктом грошово-кредитного регулювання є сукупна грошова маса, від розміру якої залежить динаміка основних показників розвитку економіки. На сьогоднішній день практично в усьому світі формування пропозиції грошей стало зряддям проведення центральними банками грошово-кредитної політики, основними інструментами реалізації якої постають норма резервування, облікова ставка й операції на відкритому ринку.

Сучасний монетарний підхід базується на тому, що зміни пропозиції грошей мають винятково важливе значення для стимулювання ділової активності завдяки застосуванню певної схеми грошових передавальних (трансмісійних) механізмів від процесу реалізації основних засад грошово-

кредитної політики до конкретних напрямів стимулювання інвестицій, накопичення і розширеного відтворення.

Зміцнення національної грошової одиниці сприяє зростанню ефективності імпорту, розвитку інвестиційних процесів, насамперед за рахунок іноземних інвестицій. Унаслідок здешевлення долара підвищується привабливість інвестиційних проектів, це посилює зацікавленість і сподівання іноземних інвесторів на отримання більших прибутків. Разом з тим зростання потоку іноземних інвестицій не відбувається у пропорціях, що відповідають знеціненню долара, тому лише цього фактора недостатньо для підвищення інвестиційної привабливості України.

Держава створює умови для реалізації цих заходів, формуючи законодавчу базу, визначаючи загальну організацію функціонування кредитних структур і законодавчі основи здійснення грошової емісії та цінних паперів. Розроблена на цій основі грошово-кредитна політика з боку її практичної реалізації забезпечується центральним банком країни, який, виконуючи розроблену і затверджену політику у сфері розвитку кредитно-грошових відносин, у той же час є досить незалежним і самостійним у своїх діях.

Здійснення державою продуманої грошово-кредитної політики передбачає розмежування її стратегічних, проміжних і тактичних цілей.

Стратегічні цілі є основними в загальноекономічній політиці держави та спрямовані на забезпечення можливостей ефективного функціонування суспільного виробництва, досягнення економічного зростання, покращання добробуту населення, стримування інфляції.

Проміжні цілі виявляються у змінах економічних процесів для досягнення стратегічних цілей (пожвавлення ринкової кон'юнктури).

Тактичні цілі монетарної політики – це оперативні завдання банківської системи відносно регулювання основних економічних показників (зміна грошової маси, зміна процентної ставки).

Характерною особливістю проміжних цілей є те, що вони встановлюються на тривалі часові інтервали, протягом яких можуть бути реалізовані. Так, поживлення кон'юнктури ринку у зв'язку зі зростанням маси грошей чи зниженням процентних ставок у короткостроковому періоді може спричинити зростання попиту і цін. Лише за умови, що ці заходи активізують інвестиції, зростання виробництва, буде забезпечене збільшенням пропозиції, яке зупинить зростання цін і стабілізує їх. Проте для цього потрібен тривалий проміжок часу.

Характерними ознаками тактичних цілей є короткостроковість, реалізація їх оперативними заходами виключно центрального банку, багатоаспектність, єдність і певна суперечливість. Ці особливості істотно ускладнюють вибір і механізми реалізації тактичних цілей. Так, якщо зміна маси грошей впливає на зміну сукупного попиту і стосується всієї макроекономіки, то зміни процентної ставки та валютного курсу можуть впливати не тільки на сукупний попит, а й на інтереси певних груп економічних суб'єктів і зумовлювати структурні зміни в економіці. Тому успіх розв'язання багатьох регулятивних завдань залежить від правильного поєднання зазначених тактичних цілей: змінами процентної ставки чи валютного курсу можна локалізувати інфляційний ефект від зростання маси грошей в обігу [123].

Визначаючи тактичні й оперативні цілі грошово-кредитної політики потрібно враховувати необхідність її диференціації залежно від конкретної макроекономічної ситуації.

Відповідно до статті 25 Закону України «Про Національний банк України» основними економічними засобами та методами грошово-кредитної політики є регулювання обсягу грошової маси через [199]:

- визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків;
- процентну політику;
- рефінансування комерційних банків;

управління золотовалютними резервами;
операції з цінними паперами (крім цінних паперів, що підтверджують корпоративні права), у тому числі з казначейськими зобов'язаннями, на відкритому ринку;
регулювання імпорту та експорту капіталу;
емісію власних боргових зобов'язань і операції з ними.

Визначення норм обов'язкових резервів полягає в тому, що Національний банк України встановлює комерційним банкам та іншим кредитним установам нормативи обов'язкового резервування залучених коштів. Розмір обов'язкових резервів встановлюється в процентному відношенні до загальної суми залучених банком коштів. Цей інструмент відрізняється значною швидкістю дії та рівномірністю впливу на суб'єктів грошового ринку, а також потужністю, яка досягається ефектом мультиплікації і двобічним впливом на грошову масу. Але слід зазначити, що недоліками застосування такого інструменту є неможливість точного прогнозування змін у грошовій масі, зниження конкурентоспроможності та прибутковості банків у зв'язку зі зростанням резервів. Якщо Національний банк України проводить рестрикційну політику, то він підвищує норму обов'язкових резервів. Такою самою мірою збільшується сума обов'язкових резервів і зменшується ресурсний потенціал кожного комерційного банку [261].

Процентна політика як інструмент грошово-кредитного регулювання економіки полягає в тому, що Національний банк України визначає рівень процентних ставок за ломбардними й обліковими кредитами, які він надає комерційним банкам у порядку рефінансування їхніх активних операцій [261].

Рефінансування комерційних банків тісно пов'язане з процентною політикою, але має й певні власні риси. Цей інструмент базується на функції Національного банку України як «кредитора в останній інстанції». Комерційні банки звертаються до нього за кредитом найчастіше у разі появи

тимчасового дефіциту первинних резервів (коштів на кореспондентському рахунку в Національному банку України). Такі позики банки потребують, як правило, на короткий строк і одержують у порядку переобліку комерційних векселів чи під заставу цінних паперів, у тому числі й комерційних векселів. Ці кредити мають назву відповідно обліковий і ломбардний.

Операції з цінними паперами на відкритому ринку полягають у змінах обсягів купівлі та продажу Національного банку України казначейських зобов'язань (депозитних сертифікатів) та інших цінних паперів.

Валютне регулювання – це потужний інструмент грошово-кредитного впливу держави на економічні процеси монетарного рівня, який застосовується з метою підтримки курсу національної валюти через купівлю та продаж іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку, що в свою чергу спричиняє вплив на резерви банківської системи і відповідно, через ефект мультиплікації на грошову пропозицію. В Україні валютне регулювання здійснюється Національним банком, яке спрямоване на захист та забезпечення необхідного ступеня конвертованості національної грошової одиниці, організацію системи валютного курсоутворення, впорядкування операцій з використанням валютного капіталу, встановлення режиму та обмежень вивезення і ввезення за кордон валютних цінностей, регламентацію діяльності суб'єктів валютного ринку та поточних операцій платіжного балансу, забезпечення стабільних джерел надходжень іноземної валюти на національний валютний ринок.

Регулювання імпорту та експорту капіталу є інструментом впливу на грошову масу в обігу, який використовується Національним банком України через: реєстрацію імпорту та експорту капіталу; встановлення максимальних та мінімальних розмірів процентних ставок за іноземними депозитами в українських банках; встановлення для осіб, які мають борги перед нерезидентами, обов'язкового безпроцентного вкладення певної частини від суми цих боргових зобов'язань в уповноважених банках України [261].

Вплив інструментів монетарної політики на макроекономічні показники відбувається через різноманітні канали трансмісійного механізму, функціонування якого в різних країнах залежить від рівня розвитку економіки.

Ефективність реалізації грошово-кредитної політики значною мірою залежить від координації діяльності органів державної влади. Послідовне проведення грошово-кредитної політики, спрямованої на забезпечення довгострокової стійкості грошової системи, сприятиме підтриманню фінансової та загальної макроекономічної стабільності.

У сучасному світі грошово-кредитна політика будь-якої держави є одним з найбільш потужних важелів макроекономічного регулювання національної економіки. Історично вона є однією з перших форм регулювання економіки. Проведення узгодженої та виваженої грошово-кредитної політики – найважливіший аспект управління економікою, від якого багато в чому залежить стійкий розвиток економічної системи.

РОЗДІЛ 3.

ПРІОРИЕТНІ ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

3.1. Основні напрями фінансово-бюджетної політики на сучасному етапі соціально-економічного розвитку

В умовах економічних перетворень постає необхідність подальшого вдосконалення фінансово-бюджетної політики, яка б забезпечувала сприятливі умови для відновлення динаміки стійкого економічного зростання, посилення ступеню соціальної захищеності населення, розвитку внутрішнього ринку товарів та послуг, оптимізації механізму формування та розподілу національного доходу та валового внутрішнього продукту між галузями економіки та населенням. Враховуючи сучасні макроекономічні тенденції доцільним є посилення ролі держави у регулюванні соціально-економічних процесів. В процесі оздоровлення системи державних фінансів, реалізації виваженої бюджетно-податкової, грошово-кредитної, соціальної і інвестиційної політики, органи фінансового регулювання мають більш поглиблено враховувати інституційний підхід щодо формування інфраструктури фінансової системи, з огляду на структурні особливості економіки та пріоритети суспільного розвитку.

Для підвищення результативності структурних перетворень економіки та забезпечення макроекономічної стабільності важливим є постійне посилення дієвості системи управління державними фінансами. З метою реалізації зазначеного уповноваженими державними органами влади було розроблено та схвалено Стратегію розвитку системи управління державними фінансами на період до 2017 року. Серед основних завдань визначено вдосконалення податкової політики країни; запровадження середньострокового бюджетного планування; стратегічного планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів; підвищення ефективності

управління ліквідністю державних фінансів та державним боргом; подальший розвиток системи внутрішнього та зовнішнього фінансового контролю; реформування сфери державних закупівель; протидія корупції у сфері державних фінансів; розширення доступу громадськості до інформації з питань бюджету тощо.

Бюджетна політика в сфері доходів, в тому числі податкового регулювання спрямована на підвищення ефективності та забезпечення стабільної бази надходжень до бюджету, що сприятиме посиленню збалансованості бюджету в середньо- та довгостроковій перспективі. Важливими цілями реалізації податкової політики є підтримка інвестиційних процесів, створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій, посилення рівня ділової активності суб'єктів господарювання та розвиток людського капіталу. Доцільним є подальший розвиток податкової системи, підвищення рівня її конкурентоспроможності шляхом спрощення певних процедур податкового адміністрування, зменшення кількості затрат часу на сплату податків та здачу податкової звітності, зменшення кількості податкових платежів, підвищення рівня її прозорості та інституційного середовища. Зокрема, згідно даних «Doing Business – 2013» кількість годин, які затрачує платник податків на сплату податків до бюджету та подачу відповідних податкових декларацій з податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску становить 491 годину, в той же час як значення даного показника для Білорусі складає 338 годин, Польщі – 286 годин, Грузії – 280 годин, країн Європи та Азії становить 260 годин, Казахстану – 188 годин, Російської Федерації – 177 годин, країн ОЕСР – 176 години.

Загальна 165 позиція України за агрегованим значенням індикатора «Оподаткування» згаданого рейтингу, який складався на основі даних функціонування податкової системи країни 2011 року, в певній мірі, обумовлений доволі високим показником податкового навантаження на фонд заробітної плати (179 місце серед 183 країн), який склав 43,1 відсотка і є

близьким до аналогічних значень даного показника Італії – 43,4 відсотка, Росії – 41,2 відсотка. Разом з тим, слід зазначити, що для багатьох країн показник податкового навантаження на фонд заробітної плати є дещо заниженим, оскільки не враховує виплати з фонду оплати праці, що здійснюються за рахунок працівників. А в Україні, механізм справляння єдиного соціального внеску побудований таким чином, що роботодавець бере на себе основну частину сплати даного податку на відміну від багатьох розвинених країн та країн із трансформаційною економікою. Складна демографічна ситуація, інституційні особливості системи соціального страхування, дефіцит бюджету пенсійного фонду ускладнюють можливості держави щодо суттєвого зниження податкового навантаження на фонд заробітної плати, однак слід зауважити, що зусилля державних фінансових інститутів спрямовані на пошук компромісного рішення щодо поетапного зниження ставок єдиного соціального внеску з метою детінізації економіки та активізації ділової активності суб'єктів господарювання. Крім того, можливим є зміна пропорції розподілу часток єдиного соціального внеску між роботодавцем та працівником на користь збільшення частки працівника та відповідного зменшення частки роботодавця.

Необхідним є активізація інвестиційної активності суб'єктів господарювання з підвищенням рівня ефективності капітальних інвестицій, в тому числі за рахунок використання механізмів державної підтримки та стимулюючих заходів бюджетно-податкової, грошово-кредитної політики, що надасть можливість збільшити темпи зростання економіки та посилить результативність її структурних змін. Стимулюючий характер податкової політики країни на сучасному етапі економічних перетворень обумовлений необхідністю підтримки позитивної динаміки виробництва та економічного зростання. Для підприємств, що реалізують інвестиційні проекти, та відповідають критеріям, що визначені Законом України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» від 06.09.2012 р. №5205 – VI, у галузях

економіки, спрямованих на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній продукції, високоякісних послугах та які реалізують державну політику щодо розвитку виробничого та експортного потенціалу, стимулювання зайнятості з 1 січня 2013 року по 31 грудня 2017 року включно ставка податку на прибуток встановлена на нульовому рівні, з 1 січня 2018 року по 31 грудня 2022 року включно – 8 відсотків, з 1 січня 2023 року – 16 відсотків. Крім того, до 1 січня 2020 року, звільняються від оподаткування прибуток виробників біопалива; прибуток від виробництва електричної та теплової енергії з використанням біологічних видів палива; прибуток виробників техніки, обладнання устаткування для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів, які споживають біологічні види палива, одержаних від продажу даної техніки. Звільняються від оподаткування 80 відсотків прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території країни устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії; матеріали, сировина, устаткування та комплектуючі, що будуть використовуватись у виробництві енергії з відновлюваних джерел; енергоефективне обладнання та матеріали, вироби, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів; засоби вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів; устаткування для виробництва альтернативних видів палива.

Одним із вагомих напрямів податкової політики на сучасному етапі соціально-економічного розвитку стало вдосконалення інституційних засад регулювання механізму спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, а також справляння єдиного податку. Зокрема, було поділено на три групи платників єдиного податку, фізичних осіб відповідно до обсягу доходу протягом календарного року та кількості осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах. Крім того, було збільшено обсяг доходу, для другої та третьої групи платників податку фізичних осіб та четвертої групи юридичних осіб, який дає право застосовувати спрощену систему

оподаткування та обмежено сферу діяльності суб'єктів господарювання, які мають право бути платниками єдиного податку. Позитивними новаціями стали також удосконалення механізму встановлення ставок єдиного податку із їх прив'язкою до розміру заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового року для першої та другої груп податку, та у відсотках до доходу для третьої та четвертої групи платників. Слід зауважити, що єдиний податок згідно положень статті 10 Податкового кодексу України з 2011 року віднесено до місцевих податків. Реалізація вищенаведених заходів дозволила збільшити надходження єдиного податку в 2012 році у порівнянні з 2011 роком в 2,42 рази або на 0,19 відсоткових пунктів по відношенню до валового внутрішнього продукту, в тому числі надходження єдиного податку від фізичних осіб зросли у 3,26 рази відповідно, що свідчить про дієвість даних змін.

Разом з тим, важливим є вдосконалення окремих положень кодексу, які регламентують встановлення граничного обсягу одержуваного доходу протягом календарного року для права бути платником єдиного податку. Наразі він представлений в абсолютному вираженні, доцільним було б показник обсягу доходу розраховувати формульно – з прив'язкою до певних показників (обсягу мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму) або ж здійснювати щорічну індексацію обсягу доходу на показник інфляції. Важливим є активізація заходів держави в особі уповноважених органів податкового контролю за правильністю обчислення обсягу одержуваного доходу суб'єктом господарювання із обов'язковою умовою встановлення касового апарату для другої, третьої та четвертої групи платників податків, а також за своєчасність та повноту сплати сум єдиного податку.

Одним із заходів, направлених на збільшення обсягу доходних джерел бюджету та зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування стало запровадження податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Проте, враховуючи певні складнощі адміністрування даного податку, в тому числі формування реєстру платників було відкладено вступ в дію положень

щодо зазначеного податку до 2014 року. Крім того, враховуючи положення Основних напрямів бюджетної політики на 2014 рік, одним із пріоритетних завдань податкової політики залишається розширення бази обкладання податком на нерухоме майно. Зокрема, це стосується оптимізації та можливості зменшення обсягу пільги, яка зменшує базу оподаткування об'єктів житлової нерухомості, що перебуває у власності фізичної особи – платника податку.

Передбачається також запровадження податку на багатство та розкіш, який буде прийнятий після повноцінного введення в дію податку на нерухомість. Доцільним є застосування підвищених податкових ставок щодо податку на нерухомість в залежності від кадастрової вартості об'єктів нерухомості. Крім того, з метою збільшення показника податкового навантаження можливим є застосування певних надбавок до єдиного соціального внеску в частині пенсійного збору та акцизного податку при купівлі автомобільного транспорту елітного сегменту. Важливим є використання позитивного досвіду країн із розвинутою та трансформаційною економікою, які запровадили додаткові збори до транспортного податку в залежності від року випуску автомобіля та його вартості. Реалізація зазначеного потребує опрацювання механізмів оцінки вартості транспортних заходів органами митного контролю та внесенню відповідних змін до нормативно-правових актів.

Посилення результативності механізму податкового регулювання економічного розвитку шляхом розробки та запровадження в дію нових правил трансферного ціноутворення нададуть змогу збільшити доходну частину бюджету в середньостроковій перспективі. Набуття чинності зазначених змін з 1 вересня 2013 року в сфері податкового регулювання визначають принципи визначення цін для цілей оподаткування у зовнішньоекономічних операціях з пов'язаними особами. Реалізація положень нормативно-правового акту сприятиме протидії зменшення податкової бази та її перенесення за межі країни, виведенню фінансових

ресурсів з вітчизняної економіки, забезпеченню справедливого та економічно обґрунтованого розподілу податкової бази між суб'єктами господарювання та зменшити можливості великих платників податків в частині використання схем оптимізації податку на додану вартість та прибуток підприємств. Необхідність та доцільність запровадження зазначених новацій викликана глобалізаційними перетвореннями, наявними можливостями транснаціональних корпорацій та певних груп платників податків структурувати операції з використанням фінансових інструментів та нематеріальних активів. Передбачається, що контрольованими операціями будуть ті операції платника податків, сума яких з кожним контрагентом дорівнює або перевищує 50 мільйонів гривень (без урахування податку на додану вартість) за відповідний календарний рік.

Пріоритетним завданням держави у сфері акцизної політики є подальше посилення контролю за справлянням акцизного податку на такі групи підакцизних товарів як спирт, лікєро-горілчану продукцію, пиво та тютюнові вироби шляхом реалізації заходів щодо недопущення підпільного та контрафактного виробництва на території країни, а також контрабандного ввезення зазначених товарів на територію країни. В частині зміни ставок акцизного податку, визначених в абсолютних значеннях буде надалі застосовуватись механізм підвищення ставок з урахуванням індексу споживчих цін, що надасть змогу забезпечити відповідний рівень податкових надходжень до бюджету для виконання соціальних функцій держави. За останні роки було суттєво збільшено ставки акцизного податку на тютюнові вироби та алкогольну продукцію, запроваджено мінімальне акцизне податкове зобов'язання із сплати акцизного податку на тютюнові вироби, що в свою чергу дозволило підвищити фіскальну результативність акцизного податку на 1,4 відсоткових пункти по відношенню до валового внутрішнього продукту.

У сфері справляння податку на додану вартість важливим є реалізація заходів, спрямованих на недопущення виникнення заборгованості бюджету із

відшкодування даного податку, в тому числі шляхом автоматичного відшкодування. Зазначене, надасть змогу суб'єктам господарської діяльності своєчасно використовувати власні оборотні кошти та підтримувати власну ділову активність на запланованому рівні, що створить умови для подальшого розвитку вітчизняної економіки. Ще одним вагомим заходом є підвищення обґрунтованості критеріїв та вимог щодо надання податкових пільг зі сплати податку, правомірністю отриманих пільг та їх цільовим використанням.

Бюджетна політика в сфері видаткової частини бюджету на сучасному етапі соціально-економічного розвитку спрямована на активізацію ділової активності, стимулювання внутрішнього попиту та безумовного виконання поставлених перед державою соціальних завдань. Важливим є поступове зниження показника питомої ваги видатків зведеного бюджету та бюджетів державних цільових фондів у валовому внутрішньому продукті у середньо- та довгостроковій перспективі. З огляду на пріоритети бюджетної політики в сфері доходів, в частині покращання якісного рівня інвестиційного клімату шляхом зниження податкового навантаження та удосконалення механізму адміністрування податків, доцільності інституційного вдосконалення системи управління державними фінансами, вагомим заходом фінансового регулювання є оптимізація структури видатків в розрізі функціональної та відомчої класифікації.

Варто відзначити, що подальше удосконалення регулювання та нагляду за діяльністю фінансових інституцій та функціонуванням фінансових ринків має здійснюватись з урахуванням змін міжнародних стандартів регулювання та нагляду та особливостей розвитку системних складових вітчизняного фінансового ринку. Регулювання фінансового ринку має бути спрямованим на забезпечення оптимального співвідношення між стимулюванням економічного розвитку та досягненням безпечних показників фінансової стійкості, що бути сприяти збалансованому розвитку фінансового сектору та економіки. Окремим напрямом діяльності державних фінансових інститутів

має стати активізація заходів щодо недопущення та запобігання відтоку капіталу за межі країни. Доцільним є підвищення рівня прозорості прийняття рішень щодо здійснення іноземних інвестицій та кредитування, посилення дієвості механізмів захисту прав інвесторів, реалізація заходів щодо забезпечення відповідного рівня прозорості інформації про власника активів, посилення превентивних заходів та удосконалення системи фінансового моніторингу.

3.2 Пріоритетні напрями удосконалення бюджетно-податкового механізму соціально-економічного розвитку

В умовах трансформації вітчизняної економіки важливим завданням є визначення пріоритетів розвитку фінансово-бюджетної політики для подальшого підвищення ефективності її функціонування шляхом удосконалення нормативно-правового регулювання комплексу її складових та координації діяльності органів державної влади, що здійснюють фінансову політику.

Реалізація фінансово-бюджетної політики передбачає запровадження дієвого механізму управління бюджетним процесом і державним боргом, визначення стратегічних цілей розвитку держави з урахуванням можливостей бюджету у середньостроковій перспективі, забезпечення прозорості та послідовності бюджетної політики [26].

На сьогоднішній день бюджет залишається найвагомим фінансовим інструментом держави, який дозволяє мобілізувати та планомірно розподіляти фінансові потоки залежно від визначених стратегічних і тактичних цілей розвитку суспільства. Під час вибору напрямів бюджетної політики слід виходити зі стратегічних орієнтирів державної політики – створення економічних умов для інноваційного розвитку. Для цього бюджетна політика має перетворити державний бюджет у механізм сприяння

інноваційному розвитку та економічному зростанню, раціональної структурної перебудови економіки. Ефективність бюджету як засобу регулювання значною мірою залежить від функціональної структури видаткової частини відповідно до економічної кон'юнктури. У цьому аспекті видатки бюджету за умови обґрунтованості їх структури відповідно до функцій держави та макроекономічної ситуації відіграють активну роль у досягненні завдань соціально-економічного розвитку. На жаль Україні поки що не вирішено проблему визначення пріоритетних напрямів державних видатків, тобто які саме напрями потребують активного регулювання (стимулювання) засобами бюджетної політики. Концептуальна невизначеність у цьому питанні на державному рівні не дає змоги активізувати процеси формування механізмів реалізації пріоритетів.

Аналіз пріоритетів бюджетної політики в Україні за роки незалежності демонструє, що більшість галузей економіки у різні періоди були пріоритетними з позиції державної підтримки. Стосовно доцільності вибору та ефективності впливу на соціально-економічні процеси ці пріоритети були економічно необґрунтованими, іноді взаємовиключними, спрямованими на досягнення поточних завдань без урахування довгострокових цілей розвитку суспільства, на реалізацію вузьковідомчих інтересів.

У бюджетній політиці існувала велика кількість пріоритетів незбалансованих між окремими її складовими, зокрема податковою політикою та політикою у сфері державних видатків. За такого підходу сама ідея пріоритетності не могла сприяти ефективній реалізації бюджетної політики в частині досягнення нею стратегічних цілей, адже вибір певного механізму або галузі підтримки стосувався значної кількості об'єктів, тому сприяв розпорощуванню обмежених фінансових ресурсів державного бюджету.

На даний час зміна моделі розвитку українського суспільства означає зміну соціально-економічної політики та її важливого напрямку – бюджетної політики. Стратегічною метою державної політики на середньострокову перспективу визначено інноваційний розвиток [140, с. 229].

Обмеженість бюджетних коштів визначає умови ретельного вибору напрямів бюджетного інвестування та звуження їх кількості, зосередження уваги на об'єктах, які мають вагоме суспільне значення та не є привабливими з позиції приватного капіталу. Посилення кризових явищ в економіці та фінансовій сфері ще більше загострює проблему пріоритетів бюджетної політики. Велика кількість «вузьких місць» в українському суспільстві та традиційне намагання вирішення більшості їх за рахунок коштів бюджету призводить до розпорошування бюджетних коштів за різними напрямками, не створює стимулюючого ефекту, породжує пасивну споживчу поведінку.

Отже, на сьогодні актуальним є впровадження системи моніторингу існуючих в Україні пріоритетів з метою їх коригування та упорядкування. Результати моніторингу мають використовуватися для вибору необхідних механізмів, інструментів та важелів, які сприятимуть максимально ефективному спрямуванню бюджетних коштів як у короткостроковій, так у довгостроковій перспективі, з огляду на необхідність забезпечення поступального розвитку суспільства.

Одним із найважливіших завдань держави є забезпечення наукової обґрунтованості та реальності пріоритетів, що можливо за умови врахування в практичній діяльності особливостей кожного етапу розвитку країни та дотримання наступності й послідовності у розв'язанні соціально-економічних завдань. Бюджетна політика підтримки пріоритетних галузей економіки може розглядатися у двох аспектах: створення імпульсу зростання сукупного попиту та ділової активності у широкому комплексі галузей, пов'язаних з пріоритетними виробництвами; стимулювання концентрації фінансових ресурсів суспільства в окремих перспективних галузях економіки, з метою запуску механізмів наступної диверсифікації економіки, здійснення цілеспрямованих структурних зрушень для покращання відтворювальної структури економіки. Реалізація другого аспекту на сучасному етапі є найбільш важливою та потребує активізації інвестиційного

потенціалу фінансових ресурсів України, який створюється у сфері матеріального виробництва.

З метою забезпечення національної конкурентоспроможності слід визначати головні науково-технічні, міжгалузеві й галузеві пріоритети, активніше регулювати діяльність державних і приватних підприємств, фінансувати фундаментальні дослідження та дослідно-конструкторські розробки. При цьому бюджетна політика має бути узгодженою з цілями і завданнями структурної політики, сприяти створенню вискоєфективної, спроможної до саморозвитку, соціально орієнтованої економічної системи ринкового типу.

Реалізація цілей і завдань бюджетної політики можлива за умови складання та виконання органами влади багаторічних фінансових планів і багаторічних бюджетів. Важливість багаторічного бюджетного планування полягає в тому, що він є не лише інструментом фінансової та економічної стабільності, але й дозволяє вирішувати інші важливі завдання: здійснити оцінку відповідності законодавчих рішень середньостроковій і довгостроковій фінансовій стратегії розвитку держави; забезпечення спадкоємності та наступності бюджетного процесу і підвищення фіскальної дисципліни; підвищення ефективності й прозорості бюджетного процесу; економію часу та інших ресурсів, які використовуються для складання проектів бюджетів.

Водночас перехід до довгострокового бюджетного планування в Україні, як підґрунтя реалізації стратегічних напрямів бюджетної політики, потребує виваженого підготовчого періоду, впродовж якого має сформуватися комплекс політичних і соціально-економічних умов його впровадження. Стабільність та передбачуваність, відповідальність і послідовність урядів у реалізації стратегії загальноекономічної політики сталого розвитку, а у її складі – бюджетної політики, є невід’ємними умовами успішності впровадження довгострокового бюджетного планування. Аналіз показує, що в Україні відповідні умови не створено, отже

запровадження цього методу може перетворитися в чергову декларацію про наміри. Тому цілком справедливо, що в умовах політичної нестабільності і неструктурованої національної економіки не вдається забезпечити реальне, з невеликим відсотком відхилень, наукове передбачення динаміки і тенденцій розвитку показників соціально-економічного розвитку та формування прогнозних показників бюджету держави на перспективу.

Забезпечення прозорості бюджетного процесу в демократичному суспільстві неможливе без відповідних правил і процедур, які стосуються розроблення й ухвалення основних напрямів бюджетної політики. Створення і удосконалення правил є завданням інституційного планування. Від якості правил та їх кількості залежить ефективність розробки і реалізації заходів уряду. Всі бюджетні документи мають подаватися у такій формі, яка б полегшувала проведення аналізу наданої інформації, забезпечувала підзвітність відповідних структур, що її надають. У бюджетних резолюціях повинні бути чітко сформульовані цілі бюджетної політики, умови макроекономічного розвитку і його перспективи, основні очікувані фінансові ризики. Розроблення та впровадження необхідних правил і процедур бюджетного процесу сприятиме підвищенню його ефективності. Дотримання у вітчизняній бюджетній практиці названих правил і процедур сприятиме, на наш погляд, формуванню бюджетної системи, яка більшою мірою відповідатиме засадам демократичного суспільства.

Тісний зв'язок бюджетної політики з грошово-кредитною, ціновою, інвестиційною, промисловою, аграрною та іншими видами політик потребує створення механізму координації з ними. Макроекономічна політика повинна бути підпорядкованою економічній політиці уряду, підлеглою частиною комплексної стратегії держави, націленої на модернізацію економіки як на єдине суспільне завдання. Система координації бюджетної політики з іншими видами політики ґрунтується на сукупності певних правил. Отже, ефективність координації політик та ефективність кожної із них визначається ефективністю правил. У відповідності з існуючою у суспільстві системою

правил створюється певний режим координації, який формує очікування економічних агентів. Тому, можна припустити, що для характеристики процесу координації бюджетної політики з іншими напрямками економічної політики та ефективності координації необхідно оцінити ефективність інституційної системи суспільства.

На даний час до пріоритетних завдань бюджетної політики належать: подальша стабілізація державних фінансів шляхом утримання граничних розмірів дефіциту державного бюджету та державного боргу в рамках науково-обґрунтованого рівня; фінансування дефіциту загального фонду державного бюджету переважно шляхом здійснення внутрішніх запозичень за рахунок кредитів, що залучаються від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм; подальше удосконалення оцінки ефективності бюджетних програм та обліку їх результативності у бюджетному процесі, у першу чергу для підвищення якості бюджетного планування; проведення активних операцій, пов'язаних з управлінням державним боргом та ліквідністю єдиного казначейського рахунка у межах граничного розміру державного боргу на кінець бюджетного періоду; управління ризиками, пов'язаними з державним боргом та наданням державних гарантій; продаж за сприятливих умов на фінансових ринках пакетів акцій, що належать державі у статутному капіталі банків, у капіталізації яких брала участь держава, із зарахуванням таких коштів до державного бюджету та їх використанням переважно для дострокового погашення державного боргу; підвищення якості та ефективності використання ресурсів бюджету розвитку шляхом їх спрямування на реалізацію пріоритетних інвестиційних проектів з урахуванням результатів їх економічної ефективності; встановлення розміру прожиткового мінімуму та соціальних гарантій на основі і з урахуванням зростання показників реального сектору економіки, індексу споживчих цін; підвищення рівня соціального захисту малозабезпечених верств населення, забезпечення прямого зв'язку між соціальними пільгами та їх джерелами; недопущення

виникнення заборгованості з виплати заробітної плати працівникам бюджетної сфери; удосконалення порядку призначення, перерахунку та індексації пенсії, створення рівних умов індексації пенсії незалежно від підстав її призначення; удосконалення бюджетного законодавства в частині встановлення відносної величини граничних розмірів надання кредитів під державні гарантії та ускладнення умов їх надання, а також оновлення переліку головних розпорядників бюджетних коштів за підсумками проведення адміністративної реформи.

Переорієнтація фінансово-бюджетної політики як основи інвестиційно-інноваційного розвитку, передбачає ефективне управління державним боргом. Боргова політика, вирішуючи комплекс цілей і завдань, повинна бути чітко підпорядкованою та узгодженою зі стратегією фінансово-бюджетної політики держави. Середньострокова фінансова стратегія повинна містити чітко сформульовані правила та принципи боргової політики. Крім того, боргова політика потребує стратегічного підходу до розроблення та реалізації ефективного механізму інвестування запозичених ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій. Це комплексна проблема, яка повинна перейти із площини декларативних намірів у площину практичних дій, включаючи удосконалення фінансових та правових, контролюючих, організаційних механізмів.

Складність і багатоплановість проблем як побудови, так і реалізації ефективної фінансово-бюджетної політики обумовлена широким спектром питань, пов'язаних з формуванням адекватного сучасним вимогам фінансового законодавства, необхідністю удосконалення методів і інструментів фінансово-бюджетної політики, прогнозування і планування соціального та економічного розвитку країни та її регіонів.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

На сучасному етапі економічного та соціального розвитку країни створення державою належних економічних умов, правових засад та розробка відповідних організаційних заходів для посилення ролі бюджету як інструменту формування та раціонального розподілу фінансових ресурсів держави між бюджетними секторами з метою підвищення рівня життя та добробуту населення визначається як одне з основних завдань фінансово-бюджетної політики.

Важливим є посилення ролі державних фінансів у системі соціально-економічного розвитку суспільства, зазначене повинно характеризуватися подальшою активізацією економічної діяльності, у зв'язку з чим доцільно провести оцінку, наскільки зміни, які відбуваються і будуть відбуватись у бюджетних та податкових системах, відповідають вимогам економічного зростання. Вплив фінансово-бюджетної політики на фінансово-економічне середовище, зв'язки між галузями економіки є вагомим умовою забезпечення економічного розвитку держави. Виходячи із зазначеного, одним із пріоритетів у бюджетній політиці повинно стати фінансове оздоровлення підприємств реального сектора економіки через поновлення макроекономічної стабільності, проведення зваженої податкової реформи. Збалансований середньостроковий фінансовий ресурс, в основу якої має бути покладений виважений показник дефіциту бюджету та продовження реформування бюджетної сфери дозволять поступово зменшити навантаження з боку державного сектору на економіку.

Для забезпечення стійкого поновлення макроекономічної стабільності, стабілізації державного бюджету є необхідним оптимізація системи управління державними фінансами, яка буде спрямована на стале економічне зростання, дотримання державних соціальних зобов'язань шляхом зниження рівня дефіциту бюджету і темпів зростання державного боргу; підвищення ефективності державних видатків. З метою досягнення вищезазначеного

важливим є вирішення наступних завдань: здійснення реформ в інфраструктурних секторах, енергетиці, у сферах податкової та соціальної політики; посилення фіскальної дисципліни; покращення управління державним боргом; підвищення прозорості державних фінансів та ефективності капітальних вкладень держави, удосконалення середньострокового бюджетного планування; покращення якості фінансового менеджменту державних підприємств.

Основна мета фінансово-бюджетної політики полягає у забезпеченні стійкого довготривалого економічного зростання та високого рівня і якості життя населення шляхом соціальної та структурно-інноваційної переорієнтації економіки, створення сприятливого інвестиційного середовища. Пріоритетними завданнями є підвищення стандартів життя, покращання добробуту людей, задоволення їх культурних, духовних та освітніх потреб, надання якісних медичних послуг, забезпечення демократичних прав і свобод. Основним завданням фінансово-бюджетної політики в умовах економічних перетворень є забезпечення збалансованості бюджету, стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності, сприяння розвитку підприємництва, удосконалення механізму соціального страхування, забезпечення соціальних гарантій та соціального захисту населення. Нагальним завданням економічної політики на етапі ринкової трансформації економіки є стимулювання економічного зростання на основі підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Основними напрямками фінансово-бюджетної політики на даний час визначено, що з метою забезпечення виконання діючого законодавства і послідовності бюджетного процесу проект державного бюджету має бути сформованим на стабільній податковій базі з поступовим зниженням фіскального навантаження на економіку з врахуванням недопущення скорочення соціальних видатків. Повинно бути враховано низку умов: забезпечено прогнозування доходів бюджету на основі реальних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку країни у розрізі

основних галузей економіки з деталізацією показників та оцінкою їх впливу на показники проекту бюджету, досягнуто їх відповідність та узгодженість на всіх стадіях бюджетного процесу; забезпечено ефективне управління об'єктами державної власності як засобу збільшення надходжень до бюджету, зокрема шляхом завершення формування єдиного реєстру об'єктів державної власності, запровадження загальної координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо управління державним майном та вдосконалення порядку передачі державного майна в оренду; забезпечено підвищення рівня платіжної дисципліни платників податків та суттєве зниження податкового боргу з одночасною заборотою проводити списання заборгованості суб'єктів господарювання за податками, зборами, відстрочення та розстрочення їх сплати. Має бути враховано необхідність інноваційного розвитку економіки, що передбачає, зокрема, законодавче забезпечення державної підтримки інноваційного розвитку промислового комплексу на базі національних наукових розробок та новітніх технологій, введення принципу банківського експортного кредитування, державної підтримки модернізації інвестиційного середовища та розвитку інфраструктури ринків капіталу.

Підвищення ефективності фінансово-бюджетної політики значною мірою пов'язано зі зміною інституційного середовища суспільства, складові фінансово-бюджетної політики удосконалюються з розвитком соціально-економічної сфери, економічної стратегії та характеризують адаптаційні можливості системи державних фінансів. Зважаючи, що бюджет є найважливішим елементом системи фінансового регулювання економіки, його збалансованість, оптимальність є однією з основних умов економічного зростання, фінансово-бюджетна політика має будуватися на основі науково обґрунтованої концепції розвитку фінансово-бюджетних відносин у складі фінансової політики, спрямованої на створення умов для підвищення якості державних послуг, соціально-економічного розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Розвиток фінансового ринку в сучасних умовах / В. Д. Базилевич // Фінанси України. – 2009. – №12. – С.13-19.
2. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання : монографія / О. І. Барановський. – К. : КНТЕУ, 2009. – 754 с.
3. Бардин А. Л. Принципы глобального управления на основе международных финансовых институтов / А. Л. Бардин // Политические исследования. – 2013. – № 4. – С. 168-172.
4. Боголиб Т. Бюджетная политика Украины как основа макроэкономической стабильности / Т. Боголиб // Економіст. – 2013. – № 4. – С. 13-16.
5. [Бондарук Т. Г.](#) Бюджетний менеджмент : Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. Київ : Август Трейд, 2016. 891 с.
6. Борейко В. І. Державне регулювання соціально-економічного розвитку (теорія, методологія, проблеми): монографія / В. І. Борейко. – Рівне, 2008. – 379 с.
7. Буковецкий А. И. Введение в финансовую науку / А. И. Буковецкий. – Л., 1929. – 254 с.
8. Буковинський С. А. Концептуальні підходи до формування перспективного бюджетного плану / С. А. Буковинський // Фінанси України. – 2006. – № 3. – С. 21–28.
9. Буковинський С. А. Середньострокова монетарна стратегія та проблеми її формування й реалізації в Україні / С. А. Буковинський, А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська // Фінанси України. – 2008. – № 6. – С. 3-30.
10. Буковинський С. Досвід використання інструментів рефінансування в монетарній політиці Європейського центрального банку / С. Буковинський, В. Корнівська // Вісник Національного Банку України. – 2010. – № 3. – С. 7-13.
11. Буряченко А. Розроблення і впровадження фінансово-бюджетної політики на місцевому рівні / А. Буряченко // Ринок цінних паперів України. – 2008. – № 7/8. – С. 3-8.

12. Бюджетна політика: прагматичні підходи до стратегічних рішень : Аврамченко К. В. та ін.; Ін-т суспіл.-екон. дослідж. Київ: СТ-ДРУК, 2016. 110 с.
13. Бюджетна система України та Євросоюзу: монографія / С. О. Булгакова, О. І. Барановський, Г. В. Кучер та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К.: КНТЕУ, 2010. – 409 с.
14. Бюджетна система : уклад.: Андрейків Т. Я., Оліярник В. В. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2016. 287 с.
15. Бюджетна система [І. І. Кичко та ін.] ; Чернігів. нац. технол. ун-т. - 2-ге вид., перероб. і допов. Чернігів ; Ніжин : Лук'яненко В. В. : Орхідея, 2016. 256 с.
16. Бюджетний кодекс України: станом на 1 берез. 2013 р. : відповідає офіц. тексту. – Х.: Право, 2013. – 159 с.
17. Бюджетні установи: бухгалтерський облік, національні стандарти, оподаткування та звітність : Лемішовський В. І. та ін. ; Нац. ун-т "Львів. політехніка", Ін-т економіки і менеджменту, Аудит. фірма "Зах. аудит. група". Львів : Растр-7, 2016. 1023 с.
18. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник / О. Д. Василик. – К.: НІОС, 2001. – 416 с.
19. Ватульов А. В. Фінансово-бюджетна політика у системі економічного розвитку / А. В. Ватульов // Економічний часопис - XXI. – 2013. – № 5-6 (1). – С. 37-40.
20. Вовчак О. Інституційні детермінанти формування монетарної політики в Україні / О. Вовчак, М. Хмелярчук // Вісник Національного Банку України. – 2010. – № 9. – С. 3-10.
21. [Возняк Г.В.](#) Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ : монографія ; НАН України, ДУ "Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України". Львів : ДУ "Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України", 2016. 519 с.
22. Геєць В. М. Посткризові перспективи та проблеми розвитку економік України й Росії (макроекономічний аспект) / В. М. Геєць // Фінанси України. – 2011. – №3. – С.3-18.

23. Геєць В. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової України до і під час фінансової кризи / В. Геєць // Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 5-23.
24. Гриценко А. А. Інституційна архітектура бюджетно-монетарного простору / А. А. Гриценко // Наукові праці НДФІ. – 2004. - № 6 (29). – С. 67 – 75.
25. Гриценко А. А. Монетарні інститути України та проблема її інтеграції в інституційну архітектуру Європи / А. А. Гриценко // Європейський вектор економічного розвитку: зб. наук. праць / За заг. ред. В.М. Тарасевича.– Дніпропетровськ: Вид-во ДУЕП, 2005. – С. 190–203.
26. Гриценко А. А. Формування інформаційно-поведінкової парадигми монетарної політики / А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська // Економічна теорія. – 2007. – № 2. – С. 46-49.
27. Грошово-кредитні засоби регулювання економіки: монографія / Л. В. Кривенко, О. М. Дутченко, М. І. Синюченко та ін. ; за заг. редакцією Л. В. Кривенко. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010 – 210 с.
28. Дадашев А. Налоговой фактор финансово-экономической безопасности государства / А. Дадашев // Экономист : Научно-практический журнал. – 2012. – № 8. – С. 24-28.
29. Даниленко А. І. Проблеми фінансово-бюджетної політики України й розвитку фінансово-монетарних важелів її реалізації / А. І. Даниленко // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 51-58.
30. Дем'янишин В. Г. Бюджетна політика держави: концептуальні засади, ефективність, розвиток стратегії і тактики / В. Г. Дем'янишин // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2011. – № 2. – С. 7-20.
31. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.

32. Демиденко Л. Фінансово-бюджетна політика держави в галузі освіти та науки в Україні / Л. Демиденко // Вісник КНУ Шевченка: Сер. Економіка. – 2007. – № 92. – С. 4-6.
33. Державна підтримка та податкове регулювання підприємницької діяльності в Україні: монографія / Б. М. Данилишин, О. М. Кондрашов. – Донецьк, 2010. – 296 с.
34. Державне бюджетування в Україні: сутність та основні детермінанти : монографія / З. С. Варналій [та ін.] ; за ред. З. С. Варналія ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Знання України, 2016. 395 с.
35. Дзюблюк О. Особливості реалізації валютної політики в Україні в умовах світової фінансової кризи / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2010. - № 5. – С. 55-64.
36. Дзюблюк О. В. Неконвенційні заходи монетарної політики: досвід федеральної резервної системи США. Журнал європейської економіки. 2017. Т. 16, № 3. С. 357–381
37. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: монографія / Луїна І. О., Кириленко О. П., Лучка А. В. та ін.; за ред. І. О. Луїної. – К.: Ін-т економіки та прогнозування. – 2010. – 319 с.
38. Євроінтеграційний розвиток фінансової системи України / За ред. І. Я. Чугунова. – К. : Акад. фін. упр., 2009. – 471 с.
39. Журавка Ф. О. Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки України: монографія / Ф. О. Журавка. – Суми : Ділові перспективи, 2008. – 333 с.
40. Запаранюк Т. Монетарні аспекти регулятивного впливу на економіку в умовах кризових явищ на світових фінансових ринках / Т. Запаранюк // Банківська справа. – 2010. – № 5. – С. 75-82.
41. Запатріна І. В. Бюджетний механізм економічного зростання: монографія / І. В. Запатріна. – К.: Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. – 528 с.
42. Запатріна І. В. Формування фінансово-бюджетної політики держави: євроінтеграційний вимір / І. В. Запатріна // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 2. – С. 59-73.

43. Запатріна І. Фінансово-бюджетна політика та її вплив на економічне зростання / І. Запатріна // Економіст. – 2006. – № 3. – С. 27-31.
44. Зимовець В. В. Державна Фінансово-бюджетна політика економічного розвитку / В. В. Зимовець. – НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2010. – 355 с.
45. Зінченко М. А. Фінансові потоки місцевих бюджетів України: теорія та практика управління: монографія ; Одес. нац. екон. ун-т. - Одеса : Кримполіграфпапір, 2016. 258 с.
46. Иванова Н. В. Финансовые институты как важнейший элемент устойчивости финансовой системы / Н. В. Иванова // Экономические науки. – 2008. – № 4. – С. 332-336.
47. Инновационные преобразования в финансовой политике России: монография / [В. И. Андреев и др.]. – С.: Наука, 2012. – 196 с.
48. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / под. ред. А. А. Гриценка. – Х.: Форт, 2008. – 928 с.
49. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації: Сіденко В. Р., Скрипниченко В. Р., Пономаренко В. С., Чугунов І. Я. та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. Київ: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. 648 с.
50. Карлін М. І. Фінансові системи країн Західної Європи / М. І. Карлін. – К.: Академія, 2009. – 376с.
51. Кириленко О. П. Теорія і практика бюджетних інвестицій: монографія / О. П. Кириленко, Б. С. Малиняк. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 288 с.
52. Козюк В. Проблема про циклічності у сфері глобальних фінансових та монетарних процесів / В. Козюк // Вісник Національного банку України. – 2009. – С. 34-39.
53. Коломієць Г. Макрофінансові пріоритети та інституційно-функціональні аспекти податкового планування / Г. Коломієць // Ринок цінних паперів України. – 2012. – № 3/4. – С. 29-36.

54. [Коляда Т. А.](#) Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика : монографія ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2016. 395 с.
55. Кондратов Д. Евросоюз: денежно-кредитная политика и мировой финансовый кризис / Д. Кондратов // Современная Европа. – 2010. – № 1. – С. 81-97.
56. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики / Н. Д. Кондратьев. – М.: Экономика, 1989. – 523 с.
57. Корнева І. В. Регулювання валютного курсу в умовах світової фінансової кризи / І. В. Корнеєва // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 8. – С. 233-237.
58. Косса Л. Основы финансовой науки / Л. Косса. – М.: Типо-литография Товарищества И.Н. Кушнарев и КО, 1900. – 185 с.
59. Костіна Т. В. Фінансові системи провідних країн / Т. В. Костіна. – Д: ДонНУЕТ, 2008. – 232 с.
60. Костюк В. Н. История экономических учений / В. Н. Костюк – М.: Центр, 1997. – 224 с.
61. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні доміанти та практика реалізації податкової політики / А. І. Крисоватий. – Тернопіль: Карт-Бланш, 2005. – 371с.
62. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М. І. Крупка. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. – 608 с.
63. Крючкова Н. М. Податкова політика в системі макроекономічного регулювання: монографія / Н. М. Крючкова. – О.: Астропринт, 2011. – 174 с.
64. Ксенофонт. О доходах. / Пер. Э. Д. Фролова. // Хрестоматия по истории древней Греции. М., 1964. – С. 343–357.
65. Кудрин А. Л. Бюджет модернизации экономики России / А. Л. Кудрин // Финансы. – 2011. – № 1. – С. 3–9.
66. Кузьмин А. Ю. Динамика валютного курса и макроэкономическая политика : монографія / А. Ю. Кузьмин. – М.: Книгодел, 2010. – 128 с.

67. Кульпінський С. В. Механізми монетарного регулювання вартості державних запозичень / С. В. Кульпінський // Фінанси України. – 2012. – № 9. – С. 116-126.
68. Лагутін В. Д. Бюджетна та монетарна політика: координація в трансформаційній економіці / Лагутін В. Д. – К. : КНТЕУ, 2007. – 248 с.
69. Лагутін В. Д. Пріоритети координації бюджетної та монетарної політики в Україні / В. Д. Лагутін // Фінанси України. – 2011. – № 10. – С. 13-14.
70. Лазерник Л. Л. Щодо теорії фінансово-бюджетної політики: дослідження в координатах організаційно-економічних відносин / Л. Л. Лазерник // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 9. – С. 51-52.
71. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: монографія / Л. В. Лисяк. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 594 с.
72. Лисяк Л. В. Механізм реалізації бюджетної політики в Україні та суперечності його реалізації / Л. В. Лисяк // Формування ринкової економіки в Україні: наук. зб. Львівського національного університету імені Івана Франка. – 2011. – Вип.23. – С.448 – 454.
73. Лисяк Л. В. Трансакційні витрати функціонування інституту бюджетної політики / Л. В. Лисяк // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 27-35.
74. Лук'яненко І. Г. Моделювання впливу змін фіскальної політики на економіку України / І. Г. Лук'яненко // «Бізнес Інформ». – 2012. – № 4 (411). – С. 197–201.
75. Лук'яненко І. Г. Монетарна політика та флуктуація на фондовому ринку України / І. Г. Лук'яненко // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 4. – С. 110-122.
76. Лук'яненко І. Г. Системне моделювання показників бюджетної системи: принципи та інструменти: монографія / І. Г. Лук'яненко. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2004 – 542 с.
77. Лунина И. Налоговая политика Украины в контексте создания условий для экономического роста / И. Лунина // Экономика Украины. – 2000. – №9. – С. 40-49.
78. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: монографія / І. О. Луніна. – К: Наукова думка, 2006. – 432 с.

79. Луніна І. О. Проблеми й перспективи розвитку системи державних фінансів в Україні / І. О. Луніна // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 3-12.
80. Луніна І. О. Шляхи мінімізації впливу фінансової кризи на бюджет України / І. О. Луніна, В. В. Каліцька, О. В. Короткевич, Н. Б. Фролова // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 22-32.
81. Лютий І. О. Державний кредит та боргова політика України: монографія / І. О. Лютий, Н. В. Зражевська, О. Д. Рожко. – К.: ЦНЛ, 2008. – 352с.
82. Лютий І. О. Концептуальні засади та суперечності реалізації фінансово-бюджетної політики держави / І. О. Лютий // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2005. – Вип. 79. – С. 4-6.
83. Лютий І. О. Податки на споживання в економіці України / І. О. Лютий, А. Б. Дрига, М. О. Петренко – К.: Знання, 2005. – 335 с.
84. Лютий І. О. Теоретико-методологічні засади бюджетної політики / І. О. Лютий // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 13-19.
85. Макконнел К. Р. Економикс: принципи, проблеми и политика / К. Р. Макконнел, С. Л. Брю. – пер. с 14 англ. изд. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 972 с.
86. Макогон В. Бюджетна політика у країнах ЄС / В. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 6. – С. 36-46.
87. Макогон В. Д. Бюджетна політика в умовах посилення євроінтеграційних процесів. Бізнес-Інформ. 2017. № 11. С. 323–327
88. Макогон В. Д. Бюджетна стратегія інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки. Бізнес-Інформ. 2017. № 9. С. 58–62.
89. Макогон В. Д. Бюджетна стратегія соціально-економічного розвитку країни. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 1(90). С.74–82.
90. Макогон В. Д. Бюджетне прогнозування як інструмент державного регулювання економічних процесів. Бізнес-Інформ. 2017. № 10. – С. 314–318.
91. Макогон В. Д. Пріоритети сучасної бюджетної України / В. Д. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2011. – №3. – С. 50-57.

92. Мамедов М. Г. Вопрос устойчивого развития и экономической безопасности в современной институциональной политике / М. Г. Мамедов // Стратегія розвитку України: соціологія, економіка, право. – 2008. – №1/2. – С. 314-319.
93. Маневич В. О роли монетарной и финансовой политики в России в период кризиса и после него / В. Маневич // Вопросы экономики. – 2010. – №12. – С. 17-32.
94. Мельник В. М. Фіскальна політика держави в умовах фінансової кризи / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 11-17.
95. Методологія управління бюджетними програмами : С. Д. Бушуєв та ін. ; за ред. С. Д. Бушуєва, С. В. Цюцюри ; Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. Київ : КНУБА, 2016. 195 с.
96. Мировая экономика. Экономика зарубежных стран : учебник / Под ред. В. П. Колесова, М. Н. Осьмоной. – 2 изд. – М.: Флинта, 2001. – 480 с.
97. Михайленко С. В. Бюджетний менеджмент: стан та оцінка ефективності: монографія / С. В. Михайленко. – О.: Південь, 2010. – 398 с.
98. Міжнародний досвід сереньострокового бюджетного планування: уроки для України [Текст] / Financial and econ. analysis office in the VRU (FEAO) ; [підгот. М. Стадник ; за заг. ред. В. М. Мазярчука]. [Київ] : Лопатіна О. О. [вид.], трав. 2017. 31 с.
99. Міжнародний досвід формування основних напрямів бюджетної політики [Текст] / Financial and econ. analysis office in the VRU (FEAO) ; [підгот.: Д. Серебрянська, М. Стадник ; за заг. ред. В. М. Мазярчука]. [Київ] : Лопатіна О. О. [вид.], трав. 2017. 27 с.
100. Міщенко В. І. Вплив чинників бюджетно-боргової політики на дію трансмісійного механізму в Україні / В. І. Міщенко, Р. С. Лисенко // Фінанси України. – 2007. – №5. – С. 12 – 23.
101. Міщенко В. І. Основні напрями забезпечення стабільності фінансового сектору України в контексті глобалізаційних процесів / В. І. Міщенко, С. В. Міщенко // Фінанси України. – 2008. – №5. – С. 56-69.

102. Міщенко В. Підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні / В. Міщенко // Вісник Національного Банку України. – 2010. – № 8. – С. 4-9.
103. Міщенко С. Економіко-статистичний аналіз факторів монетизації економіки / С. Міщенко // Вісник Національного Банку України. – 2012. – № 1. – С. 31-33.
104. Мороз П. А. Податок на прибуток підприємств як інструмент фіскально-бюджетної політики країн ЄС у забезпеченні інноваційного розвитку / П. А. Мороз, К. О. Бражко // Економіка та держава. – 2013. – № 2. – С. 110-114.
105. Мярковський А. І. Пріоритетні напрями бюджетної політики / А. І. Мярковський // Наукові праці НДФІ. – 2010. – Вип. 1 (50). – С. 3-14.
106. Налоговая политика: методология, теория и практика: монография / [В. П. Вишнеvский и др.]. – НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2011. – 527 с.
107. Налоговые реформы. Теория, практика: монография / под. ред. Ю. Б. Иванова, И. А. Майбурова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 463 с.
108. Науменкова С. В. Інституційний розвиток фінансового сектору України / С. В. Науменкова, С. В. Міщенко // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 53-71.
109. [Онищенко С. В.](#) Бюджетна безпека України: сутність, загрози та шляхи забезпечення. Монографія. Київ : Знання України, 2017. 403 с.
110. П'ятаченко Г. О. Становлення та розвиток фінансів України. 1917-2003 / Г. О. П'ятаченко, Л. В. Кухарець. – К.: НДФІ, 2005. – 784с.
111. Пантелєєв В. П. Бюджетна система : Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 377 с.
112. Пасічник Ю.В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: монографія / Ю. В. Пасічник. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 642 с.
113. Пети У. Трактат о налогах и сборах : в 2 т. / У. Пети // Антология экономической классики. – Т.1. – М.: Эконом, 1993. – 475 с.
114. Платон. Государство. – Собрание сочинений в 4 т. – Т. 3. – М.: Мысль, 1994. – 654 с.

115. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: монографія / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій та ін.; за ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2008. – 675 с.
116. Податковий кодекс України: із змінами та допов. станом на 14 трав. 2013 р.: відповідає офіційному текстові. – К. : Правова єдність, 2013. – 592 с.
117. Подвальникова О. А. Бюджетна незбалансованість як фактор фінансової нестабільності / О. А. Подвальникова // Економічний часопис – XXI : Науковий журнал. – 2012. – № 1/2. – С. 18-20.
118. Полозенко Д. В. Планово-індикативне й бюджетне планування в умовах ринку / Д. В. Полозенко / Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 72 – 77.
119. Полозенко Д. В. Фінансово-бюджетна політика в умовах трансформаційної економіки України (1992 – 2008) / Д. В. Полозенко. – К.: НДФІ, 2008. – 392 с.
120. Проект Постанови про основні напрями бюджетної політики на 2016 рік: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54761
121. Проект Постанови про основні напрями бюджетної політики на 2017 рік: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59706
122. Проект Постанови про основні напрями бюджетної політики на 2018-2020 роки: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62047
123. Пушкарева В. М. История мировой и русской финансовой науки и политики / В. М. Пушкарева. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 272 с.
124. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева – М.: ИНФРА-М. – 1999. – 479 с.
125. Рибак С. О. Бюджетна стратегія в контексті структурних реформ / С. О. Рибак // Фінанси України. – 2010. – № 12. – С. 32-43.
126. Самуельсон П. Макроекономіка / П. Самуельсон, В. Нордгауз; пер. з англ.– К.: Основи, 1995. – 544 с.
127. Сенчагов В. Бюджетная политика и ее роль в обеспечении экономического роста / В. Сенчагов // Вопросы экономики. – 2007. – № 5. – С. 65-80.
128. Сенчагов В. О формировании новой парадигмы бюджетной политики / В. Сенчагов // Вопросы экономики. – 2013. – № 6. – С. 152-158.

129. Системы налогообложения Украины и России: структура, проблемы, тенденции развития: Монография / Ю. Б. Иванов, И. А. Майбуров. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2009. – 520 с.
130. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит; пер. с англ. – М.: Соцэкгиз, 1962. – 684 с.
131. [Станкус Т.](#) Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів : Швейцар.-укр. проект "Підтримка децентралізації в Україні" DESPRO, Swiss resource Centre and consultancies for development Skat. Харків : Фактор, 2017. 126 с.
132. Тарасюк М. В., Малярчук О. В. Сучасний стан реалізації інноваційної політики України та її фінансове забезпечення. Економіка та держава. 2017. № 1. С.19–24.
133. Титарчук І. М. Бюджетний менеджмент : Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Компрінт, 2016. 331 с.
134. Токарева К. О. Структура бюджету: фінансово-правовий аналіз : монографія ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 183 с.
135. Фінанси / С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін.; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.
136. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / за ред. І. Я. Чугунова. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 848 с.
137. Фінансова система регіонів: методологія, аналіз, практика: монографія / [З. В. Герасимчук та ін.] ; за ред. В. К. Присяжнюка, А. Б. Кондрашихіна. – К.: АМУ, 2012. – 398 с.
138. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : у 3 т. / за ред. чл.-кор. НАН України А.І. Даниленка. – Т.1. – К. : Фенікс, 2008. – 468 с.
139. Ходорович М. И. Бюджет и бюджетная система: правовые основы и тенденции / М. И. Ходорович. – М. : ВЗФЭИ-М, Экономическое образование, 2005. – 235 с.
140. Чугунов І. Я. Бюджетна система в інституційному середовищі суспільства / І. Я. Чугунов, Л. В. Лисяк // Фінанси України. – 2009. – № 11. – С. 3–11.

141. Чугунов І. Я. Фінансово-економічне прогнозування і планування / І. Я. Чугунов, Т. Г. Затонацька, А. В. Ставицький. – К.: Поліграф Консалтинг, 2007. – 312 с.
142. Чугунов І.Я., Козарезенко Л.В. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу. Вісник КНТЕУ. 2017. № 3. С. 116–132.
143. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України : монографія / А. А. Чухно. – К.: Логос, 2003. – 631 с.
144. Чухно А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи подолання // Економіка України. – 2010. – № 1. – С. 4–18.
145. Megee W. R. The Philosophy of Taxation and Public Finance / W. R. Megee. – Springer Verlag, 2003. 394 p.
146. Muzellec R. Finances Publiques / R. Muzellec ; Sirey, Coll. Intégral Concours. 14ème éd. 2006. 714 p.
147. Tanzi V., Scmiknecht L. Public Finances and Economic Growth in European Countries. Fostering Economic Growth in Europe. Conference volume of the 31st Economics Conference of the Oestereichische Nationalbank. Vienna, 2003. P. 178–196.
148. Terrien G., Reynaud P., Reynaud Y. Finances publiques categories A et B. Edition 2009 cours, entrainement: Foucher, Coll. Concours Fonction publique, 2008. 384 p.
149. Кругман П. П. The return of Depression Economics : пер. с англ. Москва: Эксмо, 2009. 336 p.
150. Winston C. Evans, Jack Matzer, Kay Cecil Spearman, David W. Tees. Accounting as a Management Tool. LGFM. Book 2. Bratislava, 2000. 104 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

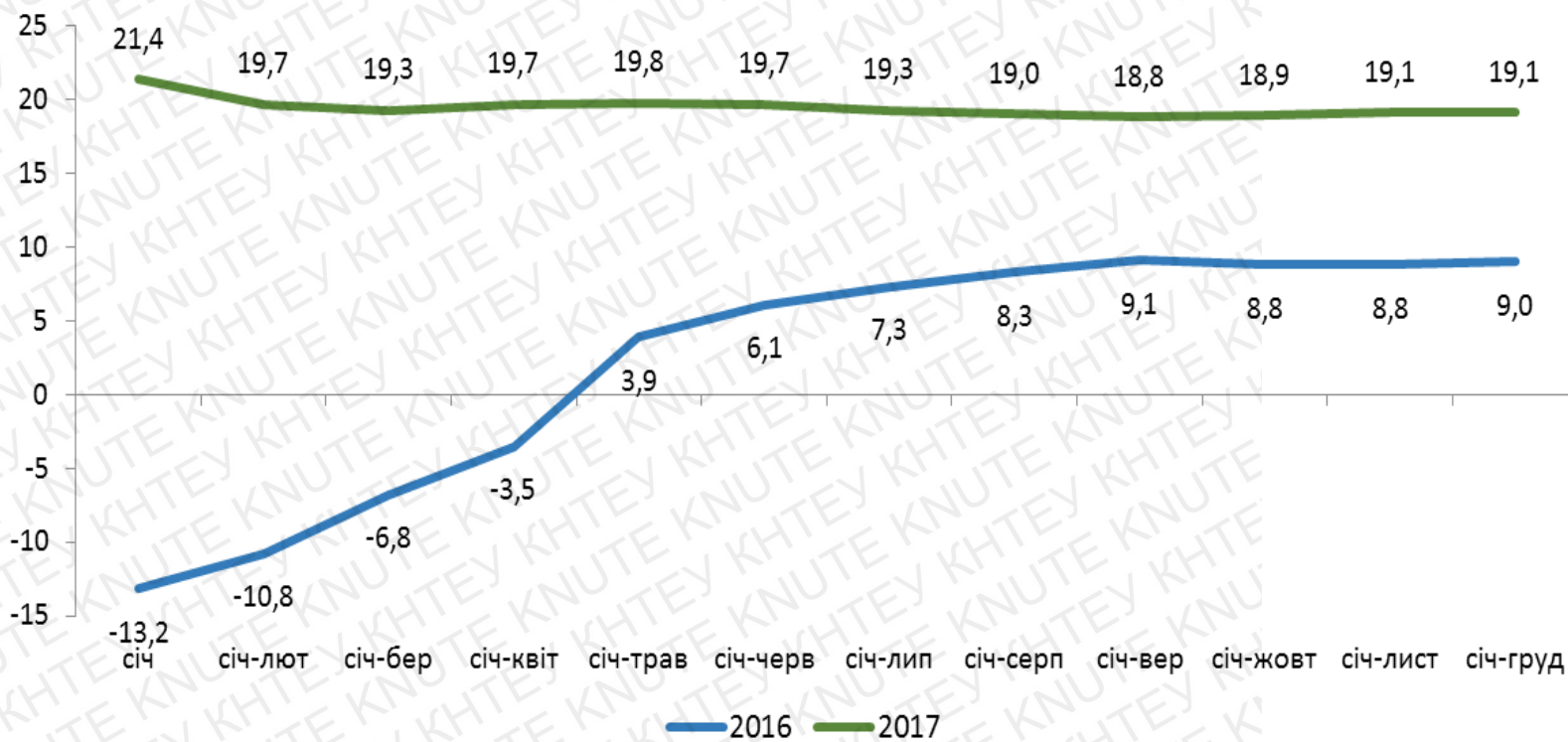

Рис. А.1.Зміна реальної заробітної плати, у % до відповідного періоду попереднього року

Додаток Б

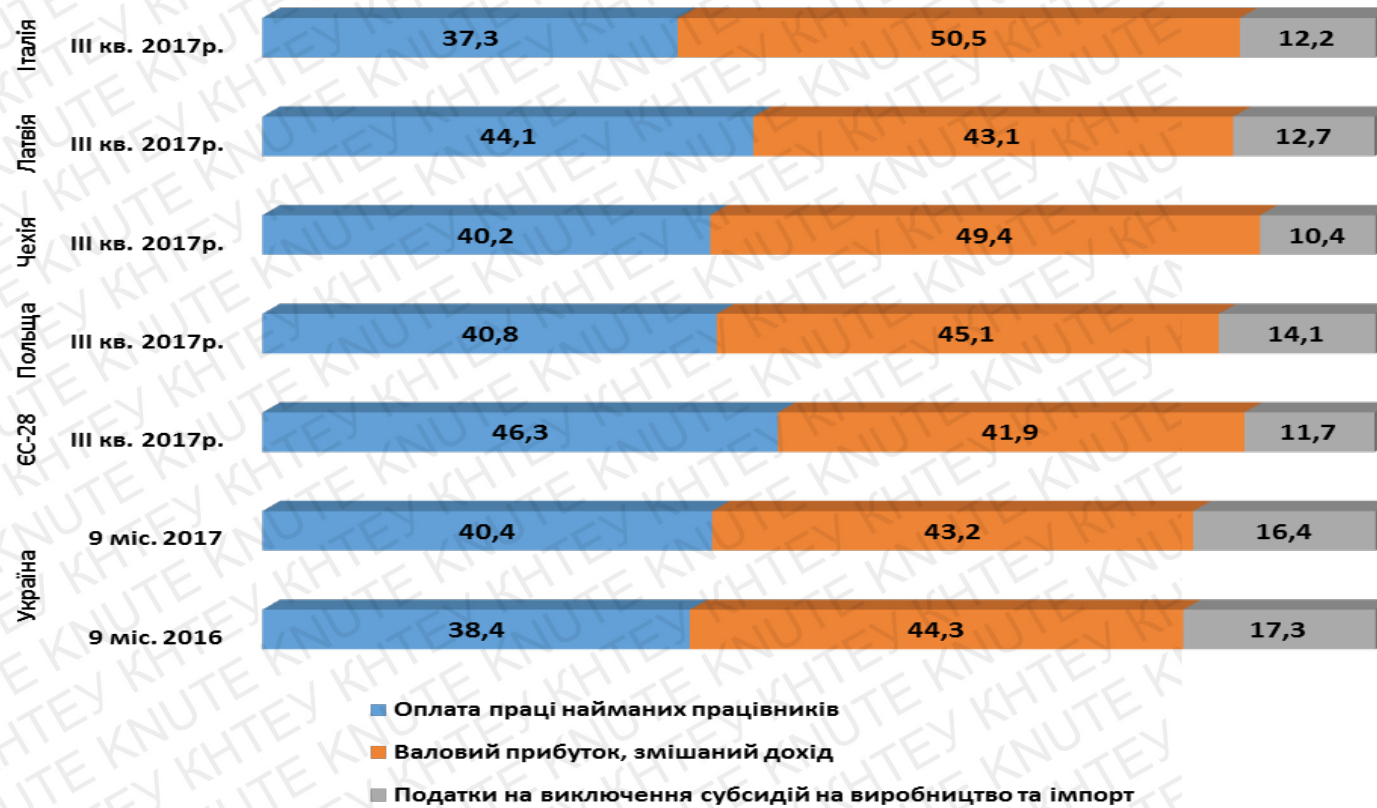

Рис. Б.1. Структура ввп за категоріями доходу, % до ввп

Додаток В

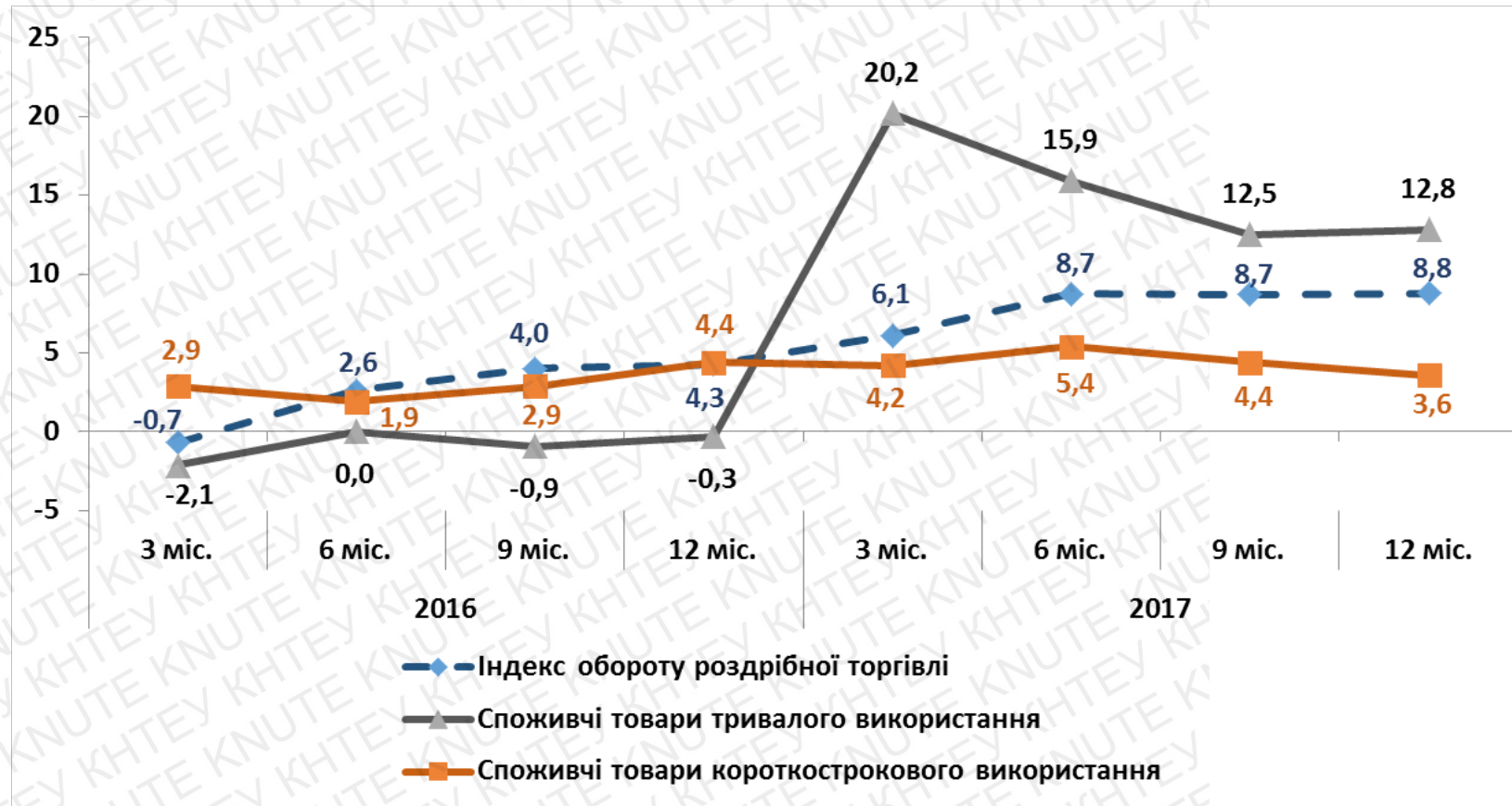

Рис. В.1. Зміна обсягів роздрівної торгівлі та виробництва споживчих товарів, у % до відповідного періоду попереднього року

Додаток Д

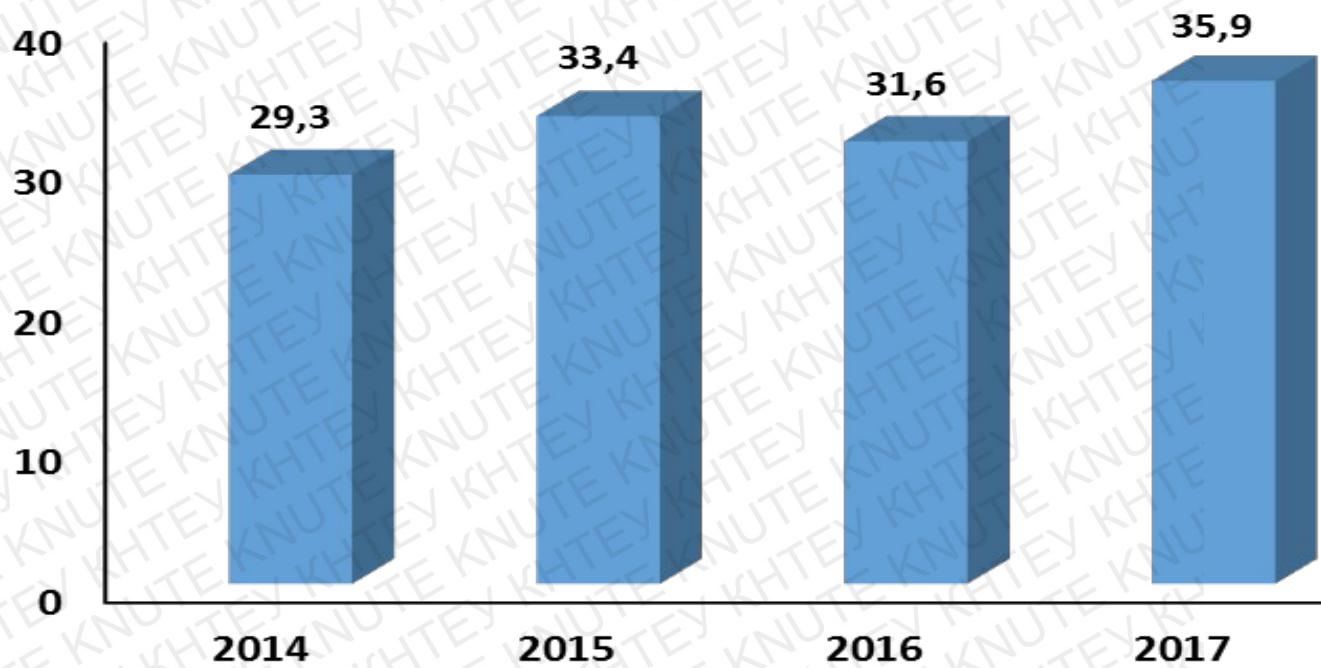

Рис. Д.1. Перерозподіл ввп через зведений бюджет за 9 місяців 2014-2017 років, % від ввп

Додаток Е

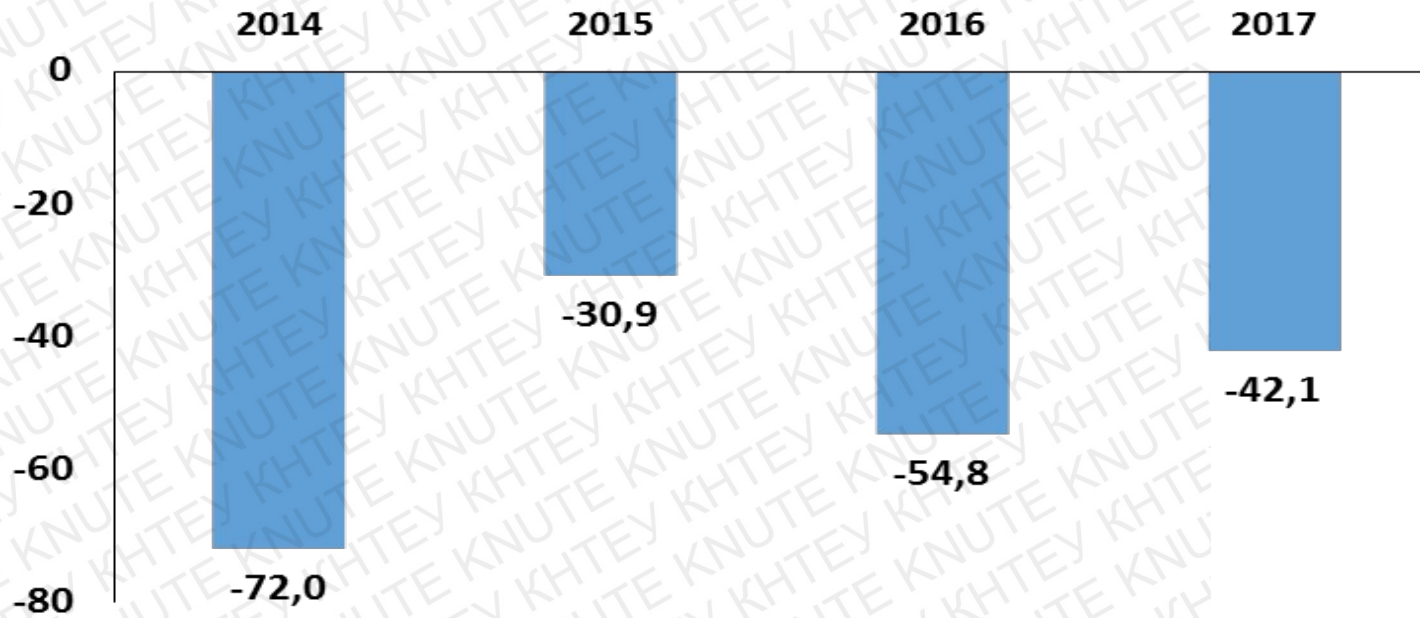

Рис. Е.1. Дефіцит зведеного бюджету, млрд.грн.